Днес в броя

Стр. 5

МОН връчи за 18-а поредна година наградите „Питагор“ за постижения в научните изследвания

Стр. 8 – 9

Проф. Десислава Атанасова, ректор на Русенския университет: „Бих дала повече свобода за развитие на образованието на регионално равнище. Не смятам, че навсякъде трябва да се прилагат механично едни и същи решения, без да се отчита средата, в която работят училищата и университетите“

Стр. 11

Проф. Руслан Митков, Университет на Улвърхамптън, Великобритания: „В света на изкуствения интелект най-ценна е етиката, защото трябва да използваме тези модели етично. Друго качество е човешката емоционална интелигентност, която машините не притежават“

Българска академия на науките
www.bas.bg

Силата на информацията

АЗ·БУКИ

Вестникът е правоприемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 44 (1789) 5 – 11 ноември 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,10 €

Снимка ВСУ „Черноризец Храбър“

16 отбора от осем професионални гимназии по строителство, архитектура и геодезия в страната се включват в XII национално състезание Varna Spaghetti Engineering, организирано от Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Задачата тази година е създаването на кулокран от 1 кг спагети, като най-голяма тежест – 3 кг, успява да повдигне механизмът, създаден от отбор „Инженерна мисъл“ на Софийската гимназия по строителство архитектура и геодезия (на снимката)

Повече на стр. 6

Засилват мерките по Механизма за обхват

В МОН започва работа междуинституционална група, която да обсъди и предложи конкретни решения

Държавни и местни институции обединяват усилия за по-добър обхват и трайно задържане на децата и учениците в образователната система. Под ръководството на заместник-министъра на образованието и науката д-р Таня Панчева в МОН започна работа междуинституционална група, която да обсъди и предложи конкретни мерки за повишаване ефективността на Механизма по обхват, съобщава Пресцентърът на МОН.

„Необходими са конкретни, приложими решения, които да подобрят работата на институциите на терен. С общи усилия трябва да набележим необходимите нормативни промени, които да доведат до по-добра координация, ясно разпределение на отговорностите и своевременен обмен на информация“, подчерта д-р Панчева.

По време на срещата беше обсъдена и възможността за засилване ролята на областните управители и регионалните координационни центрове, по-активното взаимодействие с местните общности и нуждата от по-бърза комуникация между всички ангажирани в процеса.

Участниците се обединиха и около необходимостта от последователна и целенасочена работа с децата и след връщането им в училище, за да се гарантира трайното им приобщаване.

В срещата участваха представители на Министерството на труда и социалната политика, Държавната агенция за закрила на детето, Националното сдружение на общините, ГД ГРАО към МРРБ, ГД „Национална полиция“ и директори на училища с висока концентрация на деца от уязвими групи. В работата се включиха още областният управител на Стара Загора Калоян Дамянов, кметът на Враца Калин Каменов, заместник-кметът на Столичната община Десислава Желязкова и началникът на РУО – София-град, д-р Елеонора Лилова.

Предстои участващите институции да представят предложения, които ще бъдат обсъдени и обобщени в конкретни мерки за подобряване работата на Механизма за обхват. АЗ·БУКИ

Нова подкрепа за висши училища

Държавата ще предостави национално съфинансиране на българските университети, които участват като пълноправни партньори в европейски университетски алианси. Това ще стане чрез нова Национална програма „Съфинансиране на държавни висши училища – партньори в европейски университетски алианси“, като университетите трябва да имат активни към момента на приемането ѝ проекти по Програма „Еразъм+“ за програмния период 2021 – 2027 г. Това предвижда публикуваният за обществено обсъждане проект на Решение на Министерския съвет за приемане на новата програма.

Тя е насочена към допълване на европейското проектно финансиране и осигуряване на условия за пълноценно участие в дейностите на алиансите на всяко българско държавно висше училище, което е пълноправен партньор в съответния алианс, се посочва в мотивите към проектодокумента.

Общият бюджет на двугодишната програма е 1 200 000 евро, разпределени в размер на 530 000 евро за 2026 г. и 670 000 евро за 2027 г. Тя ще бъде финансирана от бюджета на МОН за съответната година.

Допустими бенефициери по Програмата са Аграрният университет – Пловдив (алианс UNIgreen), Великотърновският университет (алианс OpenEU), Медицинският университет – София (алианс INGENIUM), НАТФИЗ (алианс FilmEU), Русенският университет (алианс Across), Софийският университет (алианс Transform4Europe), Стопанската академия – Свищов (алианс KreativEU), Техническият университет – София (алианс EUt+), УНСС (алианс ENGAGE.EU) и УАСГ (алианс BAUHAUS4EU).

Националното съфинансиране се предоставя като допълнение към бюджета по Програма „Еразъм+“ и не може да надхвърля 20% от сумата по грантовия договор за българския партньор в съответния алианс.

В проектодокумента се посочва, че изпълнението на новата програма се очаква да допринесе за разработването на съвместни учебни програми, разширяването на академичната мобилност, подобряването на резултатите от академичната дейност, споделянето на добри практики и повишаването на международния авторитет и конкурентоспособността на българското висше образование. АЗ·БУКИ

9 770861 399001

Когато герои са начинаещите учители

Петя НИКОЛОВА

С плакети с думите на Петко Р. Славейков „Учителите държат бъдещето на народа в ръцете си“ Регионалното управление на образованието – София-област, посреща 60 млади педагози за учебната 2026/2027 г. С това се продължава започнатата преди две години традиция – да се подава ръка на младите педагози в самото начало на техния професионален път, уверявайки ги, че не са сами и са на правилното място.

За трета поредна година в навечерието на 1 ноември –Деня на народните будители, Начално училище „Христо Ботев“ в Елин Пелин отваря вратите си, за да събере младите преподаватели от Софийска област.

Водещ на тържествената церемония е учителят по физическо възпитание и спорт в СУ „Христо Ясенов“ в Етрополе Николай Ботев. Той все още принадлежи към младите – чул е първия си звънец като преподавател едва преди две години. Сега получава шанс да се обърне към колегите си: „Днес и аз заставам пред вас с вълнението на човек, който знае колко е важно в началото на пътя да срещнеш подкрепа, разбиране и хора, които вярват в теб. Преди две години на това място и аз бях сред младите хора, които направиха своите първи стъпки в тази общност. Пожелавам на всеки от вас да работи с увереност и нестихващо вдъхновение.“

В обръщението си към младите учители началникът на РУО – София-област, д-р Атанас Паскалев също си спомня първите стъпки в професията: „Истински се вълнувам не само защото по някакъв начин днес, на моя етап от кариерно развитие, аз съм донякъде във вашата позиция на нов колега, но и защото, гледайки вашите лица, се връщам назад във времето, когато самият бях млад учител. Леко уплашен от неизвестното, но пълен с идеи и творческа енергия“.

Снимка РУО – София-област

Д-р Атанас Паскалев връчи плакети на младите учители

Той обещава на младите колеги, че могат да разчитат на подкрепяща и изпълнена с грижи среда и ги насърчава: „Не се колебайте да приемете протегнатата ръка!"

Кметът на община Елин Пелин доц. д-р инж. Ивайло Симеонов пожелава на младите учители да възприемат училищната общност като голямо семейство. Призова ги да бдят над децата като за свои собствени и да ги пазят от вредните увлечения.

„Добре дошли на попрището на тези, които носят светлината. Дано запалите душите и съзнанието на нашите деца и ако е рекъл Господ, когато дойде времето да се пенсионирате, да бъдете удовлетворени, да видите всички онези семенца вече като сериозни хора, адекватни и отговорни, и да знаете, че това е благодарение на вашия труд“, казва доц. Симеонов.

И тъй като в българската история училището и духовността винаги са вървели ръка за ръка, а всяко голямо дело и нов път започват с благословия, иконом Иван Плещов, председател на църковното настоятелство на храм „Св. Николай Чудотворец“ в Елин Пелин, изнесе молебен и благослови пътя на младите педагози.

Но преди да излязат на сцената главните герои – младите учители, техен колега, също започнал работа като педагог за първи път тази година, отправи поздрав с изпълнение на гайда. Стефан Цветанов придава емоционален заряд на церемонията, който се засилва допълнително и от присъствието на няколко прекрасни ученици от II и IV клас, облечени в национални носии. Чрез местна легенда, заедно с техните учителки Камелия Илиева и Надя Чавдарова те превеждат присъстващите през годините, показвайки, че родният език е богатство, историята е памет, а традициите са живата връзка с корените ни.

Плакетите на РУО – София-област, са връчени от началника на Регионалното управление д-р Атанас Паскалев, и от зам.-кметовете на община Елин Пелин, Райничка Николова и Николай Плещов. АЗ·БУКИ

Снимка Олег Попов

Новото поколение учители поемат щафетата

РУО – София-град, посреща 153 млади педагози

Вие сте новата надежда на българското образование, обърна се към тях министър Георги Вълчев

С тържествена церемония РУО – София-град, посрещна 153 млади педагогически специалисти, назначени за учебната 2026/2027 г. в детски градини и училища в столицата. Всички те са до 29-годишна възраст и са завършили висшето си образование с успешно положени държавни изпити.

„Вие сте новата надежда на българското образование“, обърна се министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев към младите педагози по време на церемонията в Регионалния център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“. Той посочи, че те стават част от система с над 90 000 души и трябва да се гордеят с това.

„Вие имате привилегията да работите с бъдещето на нашата страна, и от вас зависи какво ще бъде то“, посочи още просветният министър.

Проф. Вълчев не скри, че ги чакат трудни години, но също така ги увери, че това не трябва да ги плаши.

„Напротив, във време, когато всички са се наострили един срещу друг, не трябва да се предавате, а да устоите и да се борите“, обясни министърът.

Той увери младите учители, че ще получат подкрепата както на МОН, така и на своите колеги.

„Ще можете да разчитате и на колегите си от Европа, защото България вече не е изолирана част в света“, подчерта проф. Вълчев.

И отбеляза, че знанието върви с ключа към душата на всяко дете. „И днес, когато получавате ключа на знанието, не го забравяйте“, призова още проф. Вълчев.

Началникът на РУО – София-град, д-р Елеонора Лилова също приветства младите учители, които от тази учебна година влизат в образователната система.

„Вие сте тези, които ще преподавате знания и ще учите на нови умения. Бъдете смели и на добър час в професията“, каза д-р Лилова.

Тя призова младите колеги да се учат от всеки, когото срещнат по пътя си, и посочи, че точно това е мисията на учителя. Началникът на столичното РУО ги призова още да се стремят винаги да бъдат в крак с времето и да дават всеки ден най-доброто от себе си.

„Понякога не са най-важни уроците по конкретния учебен предмет, а уроците по човещина“, каза още д-р Лилова и пожела на добър час на младите учители.

Председателят на Парламентарната комисия по образованието и науката Димитър Здравков пожела на младите учители в новия си творчески път да възпитават ученици, които винаги да изпитват вълнение, когато виждат след години своите учители.

„Пожелавам ви да овладеете занаята и да се гордеете с професията си“, каза още Димитър Здравков.

Кметът на Столична община Васил Терзиев пожела на новопостъпващите в образователната система учители да бъдат любознателни, любопитни и да не се страхуват.

„Бъдете много сериозни в това, което правите, но никога не се взимайте насериозно. Яростно се борете за това, в което вярвате“, каза още кметът на София.

Най-многобройни са новите учители в началния етап – 31, следвани от учителите по чужди езици – 22 (15 по английски език, 3 по немски, 2 по френски и по един по руски и китайски език), по български език и литература – 20, и по физическо възпитание и спорт – 16.

В групата на обществените науки се включват 13 учители – 5 по география и икономика, 4 по история и цивилизации, един по история и география и 3 по философия. Професионалната подготовка ще преподават 13 млади специалисти, а математиката – 8.

В областта на изкуствата се присъединяват 5 нови учители – 3 по изобразително изкуство, един по музика и един по графичен дизайн. В природните науки те са 4 – двама по физика и астрономия, един по химия и един по биология и здравно образование.

Към учителската общност се присъединяват и 6 специалисти в приобщаващото образование – двама психолози, ресурсен учител, учител на деца с нарушено зрение, педагогически съветник и логопед.

В детските градини започват работа 15 млади учители.

На тържествената церемония присъстваха още зам.-кметът на Столичната община по направление „Образование, спорт и младежки дейности“ Десислава Желязкова, Диян Стаматов – председател на Съюза на ръководителите в системата на народната просвета и директор на 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“ в София, Татяна Досева – директор на Националния дворец на децата, проф. Найден Шиваров – директор на Националния STEM център, Иванка Харбалиева – съпредседател на СДСОРБ и други. АЗ·БУКИ

МОН отличи осем педагози за принос към образованието

Годишните награди „Константин Величков“ бяха връчени на церемония в Деня на народните будители

Снимка Олег Попов

Образованието и хората на духа стоят в основата на нашия напредък.“ С тези думи министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев поздрави учителите и всички просветни дейци по случай Деня на народните будители – 1 ноември.

Министърът подчерта на церемонията в МОН, че всеки истински учител е будител.

„Всеки може да бъде будител, като подкрепя детето и го насочва към неговите силни страни, като му помага и го вдъхновява да намери своя собствен път“, каза проф. Вълчев.

По думите му отличията са признание не само за наградените, но и знак на благодарност към всички учители, които всекидневно изпълняват своята отговорна мисия.

Проф. Вълчев връчи наградите на отличените. Тази година осемте носители на наградите „Константин Величков“ са избрани сред 74 номинирани от регионалните управления на образованието.

В категорията „Работа с ученици с изявени дарби“ бяха отличени Ганка Вътева и Ани Божикова.

Ганка Вътева е старши учител по математика в Профилираната природо-математическа гимназия „Акад. Никола Обрешков“ в Бургас. Тя използва съвременни методи на преподаване и има значим принос за подготовката на талантливи ученици. Под нейно ръководство възпитаници на гимназията постигат успехи на национални и международни олимпиади и състезания по математика, изкуствен интелект и лингвистика.

Ани Божикова е главен учител по химия и опазване на околната среда в Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“. Отличена е за нейния принос към подготовката на националните отбори по природни науки и успехите на българските ученици на международни олимпиади. Тя е и базов учител към Катедрата по методика на обучението по химия във Факултета по химия и фармация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

За постижения в работата с деца и ученици за преодоляване на проблемно поведение награди получиха Мая Роева и Валерия Минкова.

Мая Роева е училищен психолог в ОУ „Отец Паисий“ в Русе. Тя има богат практически опит в работата с деца с поведенчески затруднения, ранната интервенция и психосоциалната рехабилитация. Прилага съвременни терапевтични методи, като изгражда среда на доверие, толерантност и сигурност в училище. Нейната работа е насочена към превенция и разрешаване на конфликти още в зародиш.

Валерия Минкова е училищен психолог в ОУ „Д-р Иван Селимински“ в Сливен. В работата си прилага съвременни педагогически и психологически методи, съобразени с индивидуалните потребности на всяко дете. Оказва професионална подкрепа и на родителите и на педагогическите специалисти, като допринася за изграждането на ефективно партньорство между всички участници в образователния процес. Под нейно ръководство са реализирани и редица благотворителни инициативи и кампании.

В категорията за постигнати резултати при обхвата и включването на деца и ученици в образователната система наградите получиха Гергана Нешева и Наталия Личева.

Гергана Нешева е учител в подготвителна група в Начално училище „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Раждавица, община Кюстендил. Тя работи целенасочено за подкрепа на деца в риск от отпадане от образователната система и за връщането на тези, които вече са прекъснали обучението си. В партньорство с родители, педагогически специалисти и институции изгражда доверие и мотивира семействата да осъзнаят значението на образованието за бъдещето на децата.

Наталия Личева е педагогически съветник в СУ „Крум Попов“ – град Левски. Тя осъществява системна подкрепа на учениците в риск от отпадане, като работи активно с техните семейства, учители и институции. През последните пет години в училището няма отпаднали ученици. В практиката си прилага и иновативния модул „Позитивно възпитание“, насочен към изграждане на социални и емоционални умения, позитивна самооценка, отговорност и толерантност.

За принос в развитието на способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, гражданското и здравното образование и лидерските умения бяха отличени Никола Чанев и Димитър Георгиев.

Никола Чанев е старши учител по практическо обучение в Професионалната гимназия по механоелектротехника и електроника в Бургас. Той прилага проектно базирано и STEM обучение, чрез което учениците превръщат знанията си в реални инженерни умения. Под негово ръководство те постигат значими резултати на регионални и национални състезания. Сред разработките им е АСО-А – автоматизирана система за обезсоляване на археологически артефакти.

Димитър Георгиев е главен учител по история и цивилизации и гражданско образование в СУ „Петко Рачов Славейков“ в Кърджали. Той използва иновативни методи на преподаване, сред които исторически симулации, научни изследвания и дебати. Създател е на школа „ИстОрика“, чиито възпитаници вече 16 години печелят призови места в национални и международни състезания. Под негово ръководство са издадени четири книги, създадени са над 25 ученически филма и са организирани 11 национални ученически конференции по история.

В събитието участваха и зам.-министър проф. Сеня Терзиева, председателят на Синдикат „Образование“ към КТ „Подкрепа“ Юлиян Петров, началници на регионални управления на образованието, директори на училища и учениците от хор „Бодра смяна“ с диригент Александър Кочков. АЗ-БУКИ

Кампания на Института за български език – БАН и в. „Аз-буки“

НАПИСАНОТО ОСТАВА. ПИШИ ПРАВИЛНО!

Закопчейте предпазните колани

Ивелина СТОЯНОВА*

Все по-често по време на полети с различни авиокомпании можем да чуем инструкциите за безопасност и на български език. Инструкциите гласят: *За да **закопчаете** предпазния колан, вкарайте металния накрайник в катарамата, докато щракне.* По време на друго пътуване може да бъде съобщено: *При включване на светлинния сигнал над седалките трябва незабавно да **закопчеете** предпазните си колани.*

Коя е правилната форма на глагола – *закопчаете* или *закопчеете*?

Отговорът е, че и двете са правилни и са форми на два различни глагола, които са дублети – *закопчàя* и *закопчѐя*. Други дублетни глаголи със същия корен са *откопчàя – откопчѐя* и *разкопчàя – разкопчѐя*.

Трябва да се има предвид, че част от формите на двата дублетни глагола съвпадат: формите за минало свършено време (*закопчах, закопча, закопчахме, закопчахте, закопчаха*), минало свършено деятелно причастие (*закопчал, закопчàла, закопчало, закопчали*), минало страдателно причастие (*закопчан, закопчана, закопчано, закопчани*).

Могат да се срещнат употреби на някои грешни форми на тези глаголи: *Копчетата ви са ***закопчени** накриво* (вместо правилното ***закопчани***). *Май много набързо сте ги ***закопчели*** (вместо правилното ***закопчали***).

Трябва да се внимава, защото има други глаголи със съвпадение при корена, които образуват формите си по различен модел, тъй като са от второ спрежение и ударението пада върху гласната на корена: *вкòпча (се) – вкопчен, вкопчени, изкòпча – изкопчен, изкопчени, откòпча (се) – откопчен, откопчени*.

Нека да запомним, че пътуваме със ***закопчàни*** колани, докато тайните могат да бъдат ***изкòпчени*** с правилния въпрос в правилния момент. При съмнение можете да проверите формите на глаголите онлайн в платформата „Български езикови ресурси онлайн“.

***Д-р Ивелина Стоянова** *е главен асистент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.*

20 години подкрепа за децата със СОП в Стара Загора

Близо 500 деца и ученици със специални образователни потребности получават допълнителна подкрепа през тази учебна година от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование в Стара Загора. Центърът отбеляза 20 години от създаването си с професионален форум, в който участваха и заместник-министърът на образованието и науката д-р Таня Панчева и областният управител на Стара Загора доц. Калоян Дамянов, съобщават от Пресцентъра на МОН.

„Вие превръщате в реалност надеждите на хиляди семейства децата им да получат необходимата подкрепа, да развиват своите способности и да бъдат пълноценна част от обществото“, обърна се зам.-министър Панчева към специалистите от Центъра. Тя благодари за всеотдайността и професионализма им и подчерта значението на тяхната работа за развитието на приобщаващото образование. Зам.-министърът връчи на директора Пламен Иванов почетен знак на МОН като признание за дългогодишната работа на екипа.

Регионалният център осигурява ресурсно подпомагане и специализирана подкрепа на деца и ученици в детските градини и училищата. С тях работят ресурсни учители, психолози, логопеди и други специалисти, които прилагат индивидуални и групови форми на работа, терапевтични програми и специализирани дейности според потребностите на всяко дете.

Поздрав към участниците отправи и областният управител доц. Калоян Дамянов, който дълги години е ръководил Центъра. Професионалният форум беше посветен на развитието на приобщаващото образование, обмяната на добри практики между специалистите за по-ефективна подкрепа. АЗ-БУКИ

Еврокомисарят Екатерина Захариева и министър Георги Вълчев обсъдиха насърчаването на научните изследвания

Възможностите за по-активно участие на българските университети и научни организации в европейски програми като „Хоризонт Европа“, привличането на висококвалифицирани учени и засилването на връзката между науката и бизнеса. Това бяха основни теми на срещата между министъра на образованието и науката проф. Георги Вълчев и европейския комисар по стартиращи предприятия, научни изследвания и иновации Екатерина Захариева, съобщава Пресцентърът на МОН.

Снимка Пресцентър на МОН

Министър Вълчев посочи, че България предприема мерки за стимулиране на научноизследователската дейност във висшите училища. „Тази година изследователските университети в България се увеличиха с още два, въпреки че критериите бяха завишени. В бъдеще те ще получат допълнителна подкрепа“, заяви проф. Вълчев.

Еврокомисар Захариева подчерта значението на инвестициите в научни изследвания и иновации за конкурентоспособността на Европа. Тя отбеляза, че въпреки бюджетните ограничения, пред които са изправени европейските държави, е необходимо да се полагат допълнителни усилия за насърчаване на научната дейност и по-пълноценно използване на възможностите за финансиране по програма „Хоризонт Европа“.

Сред обсъдените теми е и възстановяването на национален механизъм за финансиране на качествени проектни предложения, които са преминали успешно европейската оценка, но не са получили финансиране. Поставен е и въпросът за осигуряването на устойчивост на научноизследователските дейности след приключването на проекти, финансирани по европрограми и по Плана за възстановяване.

Обсъдена е и възможността за разработване на национална инициатива „Избери България“ по подобие на европейската инициатива „Избери Европа за наука“. Целта е да се насърчи привличането на висококвалифицирани изследователи в България с фокус върху български учени, работещи в чужбина. АЗ-БУКИ

Нова среща на лидери в образованието

Директори на училища и детски градини ще обменят опит и добри практики на форум в София

Диляна КОЧЕВА

Повече от 300 директори на училища и детски градини, заместник-директори, образователни експерти и иноватори от цялата страна ще съберe второто издание на форума „Лидери в образованието“. Събитието, организирано от фондация „Заедно в час“ и образователната платформа Prepodavame.bg, ще се проведе на 13 ноември 2026 г. в Парк-хотел „Москва“ в София.

Национално издателство „Аз-буки“ е медиен партньор на форума.

Програмата му съчетава управленски теми с практически подходи, които участниците могат да приложат в своите организации.

Специален гост на есенното издание е Кремена Сьодерстрьом. Тя е образователен лидер с над 20 години професионален опит като учител, ръководител и директор в Швеция.

В лекцията си „Управление на качеството и качество на управлението – какво ни казва международният опит“ Кремена Сьодерстрьом ще представи перспективи как лидерските решения, организацията на работата и управленските практики влияят върху качеството на образованието. Професионалният ѝ опит включва и ръководене на училищна трансформация в Швеция с фокус върху подобряването на качеството и учебните резултати. Нейната работа поставя важен въпрос пред всеки образователен лидер и той е как да създадем условия, в които качественото образование е възможно за всяко дете.

Диана Банкова, директор на СУ „Отец Паисий“ във Враца, ще сподели опита си в изграждането на приобщаваща училищна култура и в привличането на екипа към обща визия за развитието на училището. Нейната лекция „Как да привлечем екипа на наша страна – силата на подкрепата“ поставя акцент върху доверието, сътрудничеството и ролята на директора като лидер на промяната.

Димитър Димитров и Владимир Борачев ще представят гледната точка на бизнеса към лидерството и управлението на организации, като ще дадат възможност за сравнение между управленския опит в различни професионални среди. Димитров е предприемач, основател и собственик на Ardes.bg – една от водещите специализирани компании за IT техника в България, с над 150 служители, а Борачев – съосновател и управляващ партньор на „Менторис“ ООД.

След вдъхновяващите лекции участниците във форума „Лидери в образованието“ ще могат да се включат в тематични работилници. Сред водещите лектори в тях са Теодор Панайотов, Микаела Цветкова, Антоанета Календерова и инж. Сашка Тодорова.

Теодор Панайотов е предприемач и съосновател и изпълнителен директор на Ethermind. Той ще разгледа как изкуственият интелект може да бъде използван стратегически от училищните лидери – не просто като технология, а като възможност за преосмисляне на ученето и развиване на умения у учениците.

От друга страна, Микаела Цветкова от платформата за дигитално оценяване „СмарТест“ ще покаже как данните могат да подпомагат управленските решения и по-ранното разпознаване на трудностите в обучението.

Директорът на BRITANICA Park School Антоанета Календерова ще сподели техники за въвеждане на педагогическа промяна, работа със съпротивата и подкрепа на учителите чрез менторство.

А директорът на Професионалната гимназия по електроника и енергетика в Банско инж. Сашка Тодорова ще представи подходи за изграждане на общи цели, професионални учещи общности и по-добро взаимодействие между педагозите.

Участниците ще могат да избират и работилници за кариерното ориентиране на учениците с помощта на новите технологии, както и за приложението на иновативни методи в преподаването.

Есенното издание поставя специален акцент върху управлението на качеството в ранното детско образование. Директорите на детски градини ще имат възможност да се включат в сесии, посветени на професионалното развитие на педагогическите екипи, наблюдението и оценката на качеството и ролята на играта в подготовката на децата за училище.

На форума ще се обсъждат както предизвикателствата пред училищното управление, така и специфичните потребности на ръководителите на институции за ранно детско образование.

Освен интересната и разнообразна програма през целия ден участниците ще могат да посетят експо, което събира образователни организации, издателства и технологични компании. Изложението предоставя възможност за директен контакт с представители на организации, предлагащи ресурси, продукти, услуги и решения за развитието на институции в тази област.

Посетителите имат възможност да се запознаят с образователни технологии, инструменти за дигитално оценяване, иновативни методики, ресурси за преподаване и възможности за професионално развитие и партньорства.

Експото е замислено не само като изложбена зона, а като място, където ръководителите на училища и детски градини могат да открият идеи, да разговарят с експерти и да преценят кои решения отговарят на потребностите на техните екипи и деца.

Снимка Олег Попов

Инж. Сашка Тодорова: Общите цели превръщат учителите в екип

„За да се развива едно училище, е необходимо учителите да работят като екип, да споделят общи цели и да се подкрепят взаимно. Директорът има ключова роля в този процес, защото именно той трябва да създаде условия за сътрудничество, доверие и професионално развитие. Не е достатъчно просто да поставяме задачи и да очакваме резултати. Важно е всеки учител да разбира своя принос към общата цел и да се чувства част от решенията, които вземаме.

В работилницата „Професионалното образование като първи избор: Как да подобрим преподаването във всяка класна стая“ ще обърнем специално внимание на професионалните учещи общности и на възможностите, които те предоставят за подобряване на взаимодействието между учителите. Ще говорим за това как да насърчаваме споделянето на добри практики, как да изграждаме обща визия за развитието на училището и как да мотивираме педагогическите специалисти да участват активно в процесите на промяна.

Вярвам, че доброто управление не се изчерпва с административните отговорности на директора. То означава да познаваш хората, с които работиш, да чуваш техните идеи, да разпознаваш силните им страни и да им даваш възможност да се развиват. Когато в един педагогически колектив има доверие и желание за съвместна работа, това се отразява не само върху атмосферата в училището, но и върху качеството на образованието, което получават учениците.

Надявам се участниците в работилницата да обменят опит, да споделят предизвикателствата, пред които се изправят, и да открият практически идеи, които могат да приложат в своите училища. Защото, независимо от големината на образователната институция, добрите резултати се постигат тогава, когато всички работят в една посока.“

МОН връчи наградите за наука „Питагор“

Носител на Голямата награда за 2026 г. за цялостен научен принос е проф. д-р Ивайло Търнев

Проф. д-р Ивайло Търнев, ръководител и преподавател в Катедрата по неврология в Медицинския университет в София и началник на Клиниката по нервни болести в УМБАЛ „Александровска“, е тазгодишният носител на Голямата награда „Питагор“ за 2026 г. за цялостен научен принос.

Конкурсът на МОН се провежда за 18-а поредна година и се утвърди като най-престижното национално отличие за постижения в областта на научните изследвания.

Снимки Олег Попов

Петнадесет наследствени заболявания, описани за първи път в света – зад това забележително научно постижение стои и работата на проф. Ивайло Търнев. Неговите изследвания допринасят за разкриването на генетичните причини за редки заболявания и за ранната им диагностика и лечение.

Проф. Търнев е и сред основните двигатели за създаването на модела на здравните медиатори в България. С над 400 научни публикации и десетилетия работа в полза на пациентите той съчетава научните открития с реална обществена промяна.

Наградата – статуетка и премия в размер на 8000 евро, му беше връчена от премиера Румен Радев.

„Колкото и да е трудно, ще повишим в бюджета за 2027 г. средствата за научна инфраструктура и научна дейност – от 35 милиона евро тази година на 62 милиона евро следващата година. И това не е достатъчно, но е важна стъпка. Това е ясна заявка на държавата, че ще продължим да подкрепяме всички учени. Ще търсим ефективни форми, не само финансови, а и организационни форми на сътрудничество“, каза министър-председателят.

Той подчерта още, че потенциалът на една нация вече не се измерва само с нейните природни богатства, броя население, финансов ресурс и икономическа мощ, а най-вече със силата и постиженията на нейните учени. И изтъкна значението на инвестицията в младите учени, на връзката между образование, наука и бизнес, както и на скоростното внедряване на научните постижения в икономиката и в обществения живот.

Като успешни примери министър-председателят посочи Института за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет, както и меморандума за сътрудничество между държавата и „Ендуросат“ във връзка с изграждането в бившата авиобаза „Доброславци“ на един от най-големите индустриални паркове в Европа за космически технологии, изследвания и развойна дейност.

„Обединявайки образование, наука и бизнес, ние превръщаме България във все по-атрактивно място за инвестиции“, посочи премиерът Радев.

„Учените често остават извън светлината на прожекторите и далеч от обективите, но именно те са хората, които истински променят света“, заяви министър Вълчев при откриване на официалната церемония.

Според него въпреки безспорните постижения на науката границата с дезинформацията остава тънка, затова е изключително важно обществото да осъзнава значението на научната работа и нейния принос.

„Надявам се, че с предприетите стъпки и реформи през следващите години ще успеем да върнем блясъка на българското образование, защото то е средата, в която се раждат и развиват бъдещите учени“, каза просветният министър.

Премиерът Румен Радев връчи Голямата награда на проф. д-р Ивайло Търнев

Чл.-кор. Иван Русев получи приза си от зам.-министър акад. Николай Витанов

Награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на науките за живота и медицината получи проф. Славчо Томов – директор на Научноизследователския институт към Медицинския университет в Плевен. Той работи за осъвременяването на хирургията, а като специалист по акушерство, гинекология и онкология допринася за минимално инвазивните операции. Той получи наградата си от председателя на Комисията по образование и наука в Народното събрание Димитър Здравков.

Приза за млад учен в същата категория спечели доц. д-р Мартин Караманлиев – хирург онколог, който работи за развитието на роботизираната хирургия и използването на новите технологии за по-голяма прецизност в операциите. Той беше отличен от министъра на здравеопазването Катя Ивкова.

Наградата в областта на социалните и хуманитарните науки за утвърден учен беше връчена на чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев от Икономическия университет във Варна – водещ изследовател на стопанската история на България. Той проучва ролята на българските търговци и предприемачи през Възраждането и значението на търговските мрежи за модернизирането на българското общество през XVIII и XIX век.

Чл.-кор. Иван Русев е главен редактор на научното списание „История“ на Националното издателство за образование и наука „Азбуки“, на „Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания“, на „Журнал за исторически и археологически изследвания“.

През 2025 г. под неговата научна редакция излезе колективната монография „Стопанска история на българите в Османската империя“, издадена от Националното издателство „Азбуки“.

Чл.-кор.Иван Русев получи отличието си от заместник-министъра на образованието и науката акад. Николай Витанов. Той благодари за наградата и подчерта, че е особено развълнуван да я получи навръх рождения си ден.

„Зад тази дата стоят четири десетилетия работа. 2026 г. за мен беше много успешна година. Успях да публикувам 4 монографии, да напиша 10 статии до този момент. Но бих искал да откроя една моя рожба – колективната монография „Стопанска история на българите в Османската империя от XV до началото на XX век“. В тази великолепна книга по моя покана се включиха 27 учени, като всяка отделна глава по съдържание представлява отделна монография. Обемът на книгата е близо 3500 страници. Тя се появи на границата между 2025 и 2026 г. и вече получава високата оценка и на колегията, но и на широката читателска аудитория. Тук трябва да благодаря и на Националното издателство „Аз-буки“, които се впуснаха в това приключение за каузата“, каза още чл.-кор. Русев

Приза за млад учен в категорията получи гл. ас. д-р Михаела Барокова от Нов български университет. Нейните изследвания са насочени към езиковото и комуникативното развитие на децата, особено на тези от аутистичния спектър, които използват малко или почти никакви думи. Отличието беше връчено от председателя на журито Желю Владимиров.

В областта на природните и инженерните науки като утвърден учен бе отличен проф. Петър Антов от Лесотехническия университет. Неговите изследвания са насочени към превръщането на отпадъците от дървообработването в ценен ресурс за създаването на нови материали. Той получи наградата си от вицепремиера Атанас Пеканов.

Наградата за млад учен в категорията спечели гл. ас. д-р Цветелина Кънева от Русенския университет „Ангел Кънчев“. Тя разработва алгоритми, които помагат за по-ефективното използване на слънчевата енергия и управлението на животновъдните стопанства. Наградата връчи председателят на БАН чл.-кор. Евелина Славчева.

Призът за комуникация на науката отива при проф. д-р Радостина Александрова от Института по експериментална морфология, патология и антропология с музей – БАН. Тя помага на обществото, като представя научните открития и новостите в медицината по достъпен и разбираем начин за широката общественост. Проф. Александрова беше наградена от генералния директор на Българската национална телевизия Милена Милотинова.

В тазгодишното издание кандидатстваха 57 учени в осем категории, които бяха разгледани от авторитетно жури от изявени учени. При избора на победители журито отчита значението и влиянието на научните резултати, престижността на изданията, цитируемостта, спецификата на научната общност, обществения имидж на изследователя и др. АЗ-БУКИ

Ученици създават действащ кулокран от... спагети

Кулокран, изграден от килограм спагети, успява да повдигне 3 кг по време на XII национално състезание за креативни умения Varna Spaghetti Engineering. Надпреварата се проведе преди дни във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“, като се организира от катедра „Строителство на сгради и съоръжения“ на Архитектурния факултет на висшето училище.

Състезанието събра 16 ученически отбора от осем професионални гимназии по строителство, архитектура и геодезия в страната. В рамките на 180 минути и с помощта на студенти от специалностите „Строителство на сгради и съоръжения“ и „Архитектура“ те трябваше да превърнат един килограм спагети в работещи инженерни конструкции.

Участниците бяха приветствани от вицепрезидента на университета Яни Янев и декана на Архитектурния факултет доц. д-р инж. Росица Петкова-Слипец.

Кулокрановете бяха изпитани с тежести от по 300 грама, като натоварването се увеличаваше до пълното разрушаване на конструкциите. Крайното класиране се определи от комплексната оценка за сложност, икономичност, носимоспособност и оригиналност.

Победителите от отбор „Паста под напрежение“ на ПГСАГ „Кольо Фичето“ – Бургас

Снимка ВСУ „Черноризец Храбър“

Първото място спечели отборът „Паста под напрежение“ от ПГСАГ „Кольо Фичето“ в Бургас – Исмет Осман, Деница Маджурова и Лилия Валиева, с ръководител инж. Кремена Маркова и студент консултант Ася Янкова. Отборът изгради най-високия кулокран – 235 см, със стрела от 112 см. Конструкцията повдигна товар от 600 грама.

Второ място зае „Инженерна мисъл“ от Софийската гимназия по строителство, архитектура и геодезия „Христо Ботев“ – Венцеслав Димов, Даная Денева и Мартин Касчиев. Техен ръководител е инж. Диана Николова, а студент консултант е Николай Николов. Техният кулокран с височина 180 см успя да повдигне и най-голямата тежест от 3 кг.

Третото място зае Pasta Masters от ПГДС „Цар Иван Асен II“ в Хасково – Надежда Делитонева, Михаела Делчева и Кристиана Димитрова, с ръководител инж. Неделина Александрова и студент консултант Моника Гушлева. Тяхната конструкция, изградена от около 650 грама спагети, повдигна товар от 1,2 кг.

Приза на Камарата на инженерите в инвестиционното проектиране – Варна, получи отборът Steffy's Construction Co от ПГСАГ „Лубор Байер“ в Стара Загора. Камарата на строителите в България – Областно представителство Варна, отличи „Спагети конструкт“ от Шумен. Наградата на Камарата на архитектите в България – Регионална колегия Варна, бе присъдена на Spaghetti Masters от ПГСАГ „Ангел Попов“ във Велико Търново. А „Ха-Бе България“ награди отбора „Химия“ от ПГСАГ „Васил Левски“ – Варна, за най-ефективно използване на ресурсите.

Победителите получиха впечатляващи купи, изработени на 3D принтер в лабораторията за адитивни технологии на Варненския свободен университет, грамоти и награди от партньорите. Ръководителите на трите призови отбора получиха и ваучери за спа уикенд. АЗ-БУКИ

Пътят от учител до директор и номинацията за „Хора на бъдещето“

Директорът на ОУ „Проф. Марин Дринов“ в Кюстендил вярва, че промяната започва от личния пример и стремежа всяко дете да получи по-добра среда за развитие

Северина ДИМИТРОВА

„Човек без мечти е като кораб без платна.“ С тези думи Божидар Попов – директор на ОУ „Проф. Марин Дринов“ в Кюстендил, обобщава философията, която следва както в личния си живот, така и в работата си с учениците и училищния екип. За него бъдещето не е просто посока, към която гледаме, а резултат от знанията, личните усилия и смелостта да превръщаме мечтите си в цели.

Попов е сред номинираните в националния конкурс „Хора на бъдещето“, организиран от списание Business Global, в категория „Наука и образование“. Отличието поставя името му сред 35-те номинации в категорията, която събира най-много кандидати в тазгодишното издание на конкурса. За екипа на ОУ „Проф. Марин Дринов“ признанието е оценка не само за директора, но и за общите усилия и посоката, в която се развива училището.

Общо 178 личности са номинирани в осем категории. Кандидатурите преминават през едномесечна оценка на Комитета по избора по специално разработена методология на PwC Bulgaria. Финалистите и победителите ще бъдат представени на тържествена церемония на 10 ноември в Sofia Event Center.

Роден в Кюстендил, Божидар Попов (40 г.) израства с интерес към изкуствата, езиците и литературата. Завършва основно образование с профил изкуства, след което продължава в езикова гимназия с немски и английски език. Още от ученическите си години обича да чете, а историческите книги и фантастиката постепенно се превръщат в много повече от любимо занимание – в част от начина, по който опознава света и изгражда представите си за него.

Избира „Славянска филология“ в Пловдивския университет, а впоследствие придобива специализация за учител по немски език. Решението да поеме по пътя на преподаването, има и семейна история. В рода му има много учители, а леля му посвещава 35 години на директорската професия.

„В рода ни имаме много учители. Тази „генетична предразположеност“ доведе до това и аз да стана учител“, разказва Попов.

През 2010 г. започва да преподава български език и литература, а след това – и немски език в Пловдив. Работата в класната стая обаче не изчерпва професионалните му интереси. По същото време създава преводаческа агенция и езикова школа. Денят му минава между преподаването и преводите, а вечерите са посветени на бойните изкуства, с които се занимава вече 25 години.

Снимка ОУ „Проф. Марин Дринов“ – Кюстендил

В средата на т.г. Божидар Попов получи престижната награда „Златна ябълка“ в категория „Герой на децата“ за 2026 г. – отличие, което се присъжда на личности, посветили работата и енергията си на развитието на младите хора

Преди десет години се завръща в родния си град. Започва отначало, като отново създава преводаческа агенция, езиков център и школа по бойни изкуства. Продължава да преподава български език и литература и немски език, а през годините участва и в развитието на семейния бизнес в ресторантьорството.

Преди три години решава да се подготви и да се яви на конкурс за училищен директор. В това решение отново присъства семейният пример – този път на леля му, която дълги години е ръководила училище. Попов заема нейното място и днес започва третата си година начело на ОУ „Проф. Марин Дринов“.

Това, което го задържа и мотивира в новата му роля, е възможността заедно с колегите си да променя училищната среда към по-добро.

„Много ми харесва – имаме възможността с колегите да правим училището по-добро място за всяко дете“, споделя той.

В личната история на Божидар Попов книгите заемат особено място. Сред авторите, повлияли най-силно на възгледите му, е българският писател Токораз Исто. По-късно двамата се срещат и в бойните изкуства – писателят става негов треньор.

„От книгите му обикнах още повече България и изградих мечтата си каква искам да бъде тя“, казва Попов.

Той си представя България като страна на свободни, смели, осъзнати и целеустремени личности – хора, които умеят да мечтаят и да вдъхновяват, познават историята си, помнят предците си и се гордеят с наследството си.

В неговата представа за промяната няма преки пътища. Началото е у самия човек – в способността му да се познава, да уважава себе си и да вярва в собствените си възможности. Следват любознателността, стремежът към знания и готовността непрекъснато да се учи и усъвършенства.

Попов поставя акцент и върху вътрешната работа, която често остава невидима за околните – самонаблюдението, разбирането на собствените емоции и подбуди, търсенето на равновесие между различните страни на личността.

Бойните изкуства също са част от тази философия. Дългогодишната му практика го насочва към значението на борбеността, упоритостта и постоянството. За него обаче силата не се изчерпва с умението да отстояваш себе си. Тя изисква и контрол, баланс и отговорност.

Като директор на ОУ „Проф. Марин Дринов“, Божидар Попов вижда в работата с колегите си възможност да допринася за създаването на по-добра училищна среда. В центъра на тази работа е детето – с неговите възможности, потребности и шанс да се развива.

За него образованието не се свежда единствено до усвояването на учебното съдържание. То е и път към изграждането на личности, които умеят да мислят, да търсят отговори, да поставят цели и да проявяват постоянство в постигането им.

Тази нагласа се вписва и в личната му представа за бъдещето на България. Той вярва, че промяната може да бъде постигната от хора, които съчетават знанието с осъзнатост, увереността – с уважение, а стремежа към успех – с великодушие.

„Това е моята мечта за България – да има повече осъзнати и великодушни хора“, споделя директорът.

За да се превърнат мечтите в реалност, те трябва да станат цели, които човек е готов да преследва и отстоява. Това важи и за личното развитие, и за образованието, и за обществото, в което живеем.

Номинацията на Божидар Попов в конкурса „Хора на бъдещето“ поставя във фокуса именно човек, който съчетава различни професионални интереси с отдаденост към образованието и стремеж към развитие. А неговата житейска философия се побира в едно изречение, което звучи и като напомняне, и като посока: „Човек без мечти е като кораб без платна.“

От Монтесори педагогика до роботика и програмиране

Детска градина „Детелина“ в Русе отбелязва 50 години с редица инициативи

Половин век история, поколения деца и учители, безброй спомени и стремеж към непрекъснато развитие. Така ДГ „Детелина“ в Русе посреща своята 50-годишнина. Днес детската градина съчетава традициите на предучилищното образование с иновативни педагогически подходи, а сред заниманията на малките възпитаници са роботика, програмиране, LEGO конструиране и плуване. От тази учебна година в градината има и новооткрита разновъзрастова група, в която се прилага изцяло методът „Монтесори“.

Диляна КОЧЕВА

Миналото и бъдещето вървят ръка за ръка. Това е нашето послание“, споделя пред „Аз-буки“ директорката на детска градина „Детелина“ в Русе Таня Тодорова. Кулминацията на юбилейните чествания е празничният спектакъл „Вяра, надежда, любов и щастие“, който се провежда в „Канев център“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“. В него участват всички 220 възпитаници на детската градина, а програмата е подготвена изцяло от педагогическия екип.

Четирите листа на детелината се превръщат в символ на празника и вдъхновяват музикалните и танцовите изпълнения. На сцената излизат не само децата, но и техните учители. С танц по песента „Има път“ педагозите отправят послание за силата на екипната работа, споделеността и взаимното доверие.

По повод годишнината на детската градина кметът на Русе Пенчо Милков връчва на директора Таня Тодорова почетен плакет за цялостен принос в системата на предучилищното образование в общината.

Празничните инициативи обаче не се ограничават до спектакъла. В детската градина се завръщат и пенсионирани учители, които споделят спомени и опит с настоящия екип. Предстои те да се включат и в майсторски класове, насочени към младите педагогически специалисти.

„Някои от колегите постъпват при нас непосредствено след завършването на университета. Те имат нужда от подкрепата на утвърдени педагози, които са посветили живота си на тази професия“, обяснява директорката.

От „Стъпка по стъпка“ до Монтесори педагогиката

Иновативните образователни подходи не са новост за ДГ „Детелина“. Още през 1996 г. започват работа по международната образователна програма „Стъпка по стъпка“ (Step by Step), основана на разбирането, че децата учат най-добре чрез вътрешна мотивация, право на избор и активно партньорство със семейството. През годините практиките на детската градина привличат интереса на педагози от различни държави, които я посещават, за да се запознаят с нейния опит.

Тази традиция намира своето продължение през настоящата учебна 2026/2027 г. с откриването на разновъзрастова група, в която широко се прилага методът „Монтесори“.

Преди нейното създаване ръководството организира дни на отворените врати, на които родители от Русе и областта имат възможност да се запознаят с философията и принципите на този образователен подход.

„Още тогава установихме, че интересът е голям. Това ни даде увереност да направим следващата крачка и да открием групата“, разказва Таня Тодорова.

В момента в новооткритата група „Зрънце“ се обучават 17 деца на различна възраст. Броят им умишлено е ограничен, за да се осигури време за индивидуална работа и адаптация към новата организация. За децата се грижи специално подготвен екип. Педагозите са завършили магистърската програма „Монтесори педагогика в дигиталното общество“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, помощник-възпитателят също е преминал специализирано обучение.

Особеното при метода е, че учителят не е традиционен преподавател, а наблюдател и водач, който насочва детето към подходящите материали и му дава възможност да открива света със собствено темпо. Разновъзрастовата организация насърчава взаимопомощта, самостоятелността и социалните умения.

Снимка ДГ „Детелина“

Децата обичат най-много забавленията на открито

Таня Тодорова, директор

„Интересът на родителите надхвърли първоначалните очаквания. Местата са запълнени бързо, а вече има и чакащи“, обяснява моята събеседничка.

Децата построяват Русе с лего

През последните четири години роботиката, програмирането и лего конструирането постепенно се превръщат в неизменна част от образователния процес в ДГ „Детелина“. Една от най-интересните инициативи е реализирана през юни тази година, когато децата построяват с лего макет на Русе.

В него намират място емблематични обекти като Паметника на свободата, централния площад и Градския парк, но също така жилищни квартали, детски градини и предприятия за рециклиране.

„Целта ни беше да разширим знанията на децата за родния град и да направим връзка между различните образователни направления. Така ученето се превръща в преживяване“, обяснява директорът.

Лего конструирането присъства във всички възрастови групи, като задачите са съобразени с възможностите на децата. Най-малките използват конструктори за развитие на социално-емоционалните умения, а по-големите правят първите си стъпки в роботиката.

Екипът на детската градина успешно сътрудничи и с Центъра за ученическо техническо и научно творчество в Русе, чиито специалисти провеждат безплатни занимания по програмиране с децата от четвърта група.

Натрупаният опит ще бъде споделен и с колеги от други детски градини. Предстои ДГ „Детелина“ да бъде домакин на майсторски класове по роботика и програмиране, на които ще бъдат поканени директори и педагогически специалисти от града и региона.

Плувен басейн в детската градина

Безспорно сред отличителните предимства на ДГ „Детелина“ е и собственият плувен басейн, изграден през 1990 г. Плуването е включено в дневния режим и е напълно безплатно за родителите. Заниманията с децата се провеждат от треньор.

„Плуването развива двигателните умения и допринася за укрепване на здравето и изграждането на полезни навици от най-ранна възраст“, разказва директорката. В края на всяка учебна година се организират и открити занимания, на които родителите могат да проследят напредъка на своите деца.

Освен плуване в градината предлагат занимания по интереси като шах, модерни и народни танци, футбол и спортни игри. Особен интерес предизвиква шахматът, затова ръководството планира в края на учебната година да организира общинско състезание между детските градини в Русе.

Първи уроци по финансова грамотност

ДГ „Детелина“ е новатор в много отношения. Сред най-новите инициативи е и обучението по финансова грамотност на децата от четвърта група. Тази година са сред одобрените за участие в дейности по Националната програма на МОН „Умения на фокус“. Чрез практически занимания бъдещите първокласници ще научат каква е стойността на парите, защо са необходими и как могат да бъдат управлявани разумно.

По проекта са предвидени и посещения на банка и пазар, срещи с родители, упражняващи професията счетоводител, както и ролеви игри, в които децата ще организират собствен магазин, в който ще подреждат стоки и ще изработват ценови етикети.

Интересен елемент е включването на малки образователни роботи, чрез които знанията по финансова грамотност ще се съчетават с уменията по програмиране.

„Детската градина трябва да поставя основите на знания и умения, които ще бъдат необходими на децата през целия им живот“, убедена е Тодорова.

Учителите са най-голямото богатство

В момента в детската градина работят 18 педагогически специалисти, разпределени в 9 групи, които се помещават в две сгради. Екипът е сравнително млад, но в него има и опитни педагози, които подкрепят новопостъпилите си колеги.

Според директорката една от най-важните предпоставки за успешната работа е всеки учител да се чувства подкрепен и да има възможност да участва във вземането на решения. Още през летните месеци Таня Тодорова проучва интересите и потребностите на колегите си по отношение на обученията и бъдещото развитие на детската градина. На първия педагогически съвет идеите се обсъждат заедно. Провежда се и анонимна анкета за удовлетвореността от управлението, която дава възможност на служителите свободно да споделят мнението си.

Друга интересна практика е изборът на „Служител на годината“. Отличеният се определя от екипа, а неговите постижения получават публично признание.

„За мен е важно колегите да се чувстват добре, да знаят, че могат да разчитат на подкрепа и че мнението им има значение. Само така можем да вървим напред заедно“, подчертава директорката.

Особено внимание се отделя на приемствеността между поколенията. Новоназначените учители имат възможност да наблюдават работата на по-опитните си колеги и да усвояват педагогически похвати.

Зеленчукова градина, книги и повече време с родителите

Разнообразни са и инициативите, заложени в годишния план на детското заведение. По проект „Силен старт“ се предвиждат съвместни дейности с родителите на открито и посещения на природни паркове. По Националната програма „Хубаво е в детската градина“ предстои да се изгради зеленчукова градина, за която децата сами ще полагат грижи. В Седмицата на здравословното хранене плодовете и зеленчуците са подбирани според цветовете на дъгата. Така всеки ден е посветен на различен цвят. Детската градина се включва и в Седмицата на българския фолклор и занаяти, Седмицата на професиите и инициативите, посветени на четенето.

В навечерието на Деня на народните будители гимназисти от близките училища гостуват в градината на малките възпитаници, за да им четат в рамките на инициативата „Пътешествие в света на книгите“.

Родителите също са активни участници в образователния процес. По време на Седмицата на професиите те представят своята работа чрез демонстрации и практически занимания, в които децата не са само слушатели, а непосредствени участници.

Технологиите трябва да имат смисъл

Макар роботиката и програмирането да заемат важно място в образователния процес, Таня Тодорова е категорична, че използването на екрани в детската градина трябва да е умерено и целенасочено. Според нея дигиталните устройства не бива да се превръщат в заместител на непосредственото общуване, играта и практическото учене.

„Използването на екраните в детската градина и в училище трябва да бъде със смисъл“, подчертава тя.

Директорката дава пример с интерактивните подове, при които децата учат чрез движение и активно участие. За разлика от пасивното наблюдение на видеосъдържание подобни технологии насърчават взаимодействието и ангажират вниманието на малчуганите.

„Ние не сме просто забавачница, в която децата са оставени, защото няма кой да се грижи за тях. Нашата задача е да им дадем основата, върху която да изградят своя живот като мислещи хора с ясна цел и посока“, обобщава Тодорова.

Проф. д-р инж. Десислава Атанасова, ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“:

Отчитаме силно нарастване на международната публикационна активност

Разполагаме с амбициозен академичен екип, а целта ни е да даваме на студентите актуални знания и умения за работа в бързо развиваща се технологична среда

Разговаряме с ректора на Русенския университет „Ангел Кънчев“ проф. Десислава Атанасова за развитието на висшето училище, филиала в Тараклия, научните изследвания и партньорствата с бизнеса. Сред темите засягаме студентите и начина им на учене, предизвикателствата пред преподавателите и промените, от които се нуждае българското образование.

Интервюто взе
Венцислав ГЕНКОВ

– Проф. Атанасова, вече повече от година сте начело на Русенския университет. Какво от планираното успяхте да реализирате и кое беше най-сериозното предизвикателство?

– Когато поемаш университет с изграден авторитет, първата задача е да запазиш и надградиш постигнатото. За мен беше важно да продължим тази мисия със стабилен екип. Зад резултатите стоят години работа и партньорства, които трябва да се развиват.

Приключихме успешно проекта за Русенския изследователски университет. Започнахме работа и по други мащабни инициативи: участието ни в Европейския университетски алианс ACROSS и новия център за компетентност Blue Cristal. Те разширяват възможностите за научни изследвания, образование и международно сътрудничество.

В Университета се обучават около 7000 студенти. Важно е, че през последните години поддържаме стабилен прием въпреки намаляващия брой завършващи средно образование. Това е добър знак и ни задължава да поддържаме специалности, нужни на регионите, в които сме позиционирани.

Сред най-сериозните ни ангажименти беше и развитието на поделението в Тараклия, Молдова. Това е предизвикателство не само от организационна и академична гледна точка. Приемаме го и като отговорност към българската общност там, която трябва да има възможност да получава висше образование на български език, без непременно да напуска родния си край.

– Именно поделението в Тараклия е едно от най-значимите нови начинания на Русенския университет. Как се развива то?

– За мен темата има и персонална ангажираност. Посетих Тараклия за първи път преди седем години в тогавашния Тараклийски държавен университет. Още като декан на Факултета по природни науки и образование работих с колегите по идеята да съгласуваме учебните планове в областта на педагогическите науки. Целта беше студентите да могат да продължат обучението си при нас и да придобият българска диплома.

Впоследствие постигнатите междудържавни договорености доведоха до трансформирането на Тараклийския държавен университет в наше поделение. За нас е кауза да подкрепим българската диаспора в Молдова, която изискваше години работа между двете държави.

Интересът е показателен. Във втори курс имаме 195 студенти в бакалавърски програми, приети през предходната година, а първокурсниците са 165. В III и IV курс има още 77 студенти, продължили образованието си след преобразуването на висшето училище. Първите осем вече получиха дипломи на Русенския университет.

За тях годината не беше лека. Трябваше да положат приравнителни изпити и да изпълнят изискванията по нашите учебни планове. Справиха се с много желание. Искаме поделението да се развива устойчиво и да оправдае доверието на студентите и семействата им. Осигурихме възможност на всички студенти на бившия Тараклийски държавен университет да завършат образованието си.

– През 2025 г. Русенският университет отбеляза своята 80-годишнина. Къде виждате висшето училище след още десет години, когато технологиите и очакванията на студентите се променят толкова бързо?

– Искам да бъде сред водещите български университети – там, където е и сега, с много добра международна разпознаваемост, силни позиции, партньорства със страни от целия свят и значим принос в науката. Отстояваме постигнатото и разполагаме с амбициозен академичен екип, а целта ни е да даваме на студентите актуални знания и умения за работа в бързоразвиваща се технологична среда.

Занимавам се с преподаване на програмиране от много години. Започнах във времето, когато в България се появяваха първите осембитови компютри, и съм била свидетел и участник в огромната промяна. Технологиите обаче са нож с две остриета – забелязвам, че понякога младите хора ги приемат безкритично, без да осъзнават колко лесно могат да бъдат подведени.

Нека не забравяме, че повсеместното използване на изкуствен интелект изисква добре развит естествен такъв – двата не са взаимозаменяеми. Технологичният напредък има смисъл, когато човек е достатъчно подготвен да преценява как и за какво да използва новите инструменти.

– Университетът има високи акредитационни оценки. Но как трябва да измерваме действителното качество на висшето образование – чрез научните постижения, реализацията на завършилите, удовлетвореността на студентите или по друг начин?

– Научните постижения са показател за качеството на академичния състав. Рейтинговата система осигурява информиран избор на кандидат-студентите, но те трябва да имат предвид, че някои показатели не отчитат регионалните различия и специфика.

Например професионалната реализация се измерва не само с това дали завършилите са започнали работа, но и с равнището на заплащането им. А заплатите в София са съвсем различни от тези в Русе, Разград, Силистра или Видин – региони, от които идват много наши студенти и в които част от тях остават да работят. Ако сравняваме само доходите, рискуваме да подценим приноса на университетите извън столицата. Същото важи за поделението ни в Тараклия, където заплатите са още по-ниски.

Важен е начинът, по който се правят сравненията между университетите и резултатите се интерпретират публично. По-ниските регионални заплати не бива да обезценяват приноса на който и да било университет.

Университетите имат и социална мисия за развитие на регионите, а висшето училище е основен притегателен център за младите хора. Студентите живеят, пазаруват, посещават културни събития, започват работа, създават семейства именно в тези региони. За мен е важно те да намерят мотивация и възможност за реализация, за да останат – част от мисията ни по отношение на Северна България. Затова и оценяването на университетите трябва да отчита по-широкия контекст на тяхната дейност, без да се отказва от високите изисквания за качество.

> *Нашата задача остава да учим младите хора да мислят – технологичният напредък има смисъл, когато човек е достатъчно подготвен да преценява как и за какво да използва новите инструменти.*
>
> *Необходима е много по-силна обратна връзка между науката и предприятията, които не просто да внедряват готови технологии, а да участват в създаването на нови.*

– Как навлизането на генеративния изкуствен интелект променя преподаването и оценяването във висшите училища?

– Убедена съм, че през следващите години начините на преподаване и оценяване ще продължат да се променят интензивно. Засега обаче студентите понякога използват генеративния изкуствен интелект малко мързеливо. Големите езикови модели са прекрасен помощник, когато искаш да събереш информация, да подредиш идеи или да улесниш определена работа. Няма нищо лошо в това. Нашата задача остава в това да учим младите хора да мислят и анализират, за да може крайният резултат да отразява собственото им виждане и позиция.

Но промените в преподаването не започват с изкуствения интелект. Когато бях студентка, използвахме черни дъски и тебешир, а появата на прожекционния апарат беше голяма новост. Днес работим с дигитални дъски, виртуална и добавена реалност и различни интерактивни системи.

Независимо от технологията водещата роля остава на преподавателя. Той трябва да задържи вниманието на студентите, да ги въвлече в разговор, да задава въпроси, да ги кара да търсят решения. Лекцията отдавна не бива да бъде преразказ на предварително подготвен текст. Интерактивността помага, но не може да замени преподавателя и способността му да увлича студентите.

– А къде според Вас се прекъсва връзката между средното и висшето образование? Какво липсва на младите хора, когато прекрачат прага на университета?

– Струва ми се, че проблемът не е толкова в прехода от едно образователно ниво към друго. По-скоро се налага разбирането, че всичко трябва да бъде лесно. Съвременните деца са максимално улеснявани и приемат, че и във висшето образование трябва да е така. Но животът не е устроен по този начин. Човек трябва да покаже какво може, и да иска да го постигне, а това съвсем не е лесно. Колкото по-напред върви в образованието си и после в професионалния си път, с толкова по-сложни задачи се сблъсква.

Именно училището трябва да възпитава и готовност за преодоляване на трудности.

Снимка Русенски университет

Проф. д-р инж. Десислава Стоянова Атанасова е ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“ от февруари 2025 г. Завършила Математическата гимназия „Баба Тонка“, а през 1989 г. придобива инженерна квалификация по специалността „Електроника и автоматика“ със специализация „Информационни технологии“ във ВТУ „Ангел Кънчев“ – Русе (днес Русенски университет). Защитава докторска дисертация в областта на информационно-експертните системи.

Започва академичната си кариера през 1990 г. като асистент в катедра „Информатика и информационни технологии“ на Русенския университет. През 2010 г. е избрана за доцент. Заемала е последователно длъжностите заместник-декан и декан на Факултета по природни науки и образование, заместник-ректор по интернационализация и комуникационна политика и заместник-ректор по научноизследователската дейност.

Научните ѝ интереси са в областта на изкуствения интелект, информационните технологии, програмирането, човеко-машинния интерфейс и STEAM образованието. Автор е на научни публикации, монография, учебници и учебни пособия. Специализирала е в университети във Великобритания и Германия.

Носител е на Награда „Русе“ за висше образование за 2018 г., Златната значка на Русенския университет и отличия на Съюза на учените в Русе.

Това не означава да наказваме децата с оценки. Понякога една по-ниска оценка, поставена справедливо и обяснена, може да бъде стимул за развитие. Като родители и учители, не трябва да превръщаме бележкарството в цел на образованието. По-важно е какви знания остават и дали младият човек може да ги приложи.

И в университета се случва студентът да бъде върнат на изпит, защото знаем, че може повече. Впоследствие такива студенти често оценяват по-високо това, че сме били взискателни към тях. Нашата работа е да помагаме на младите хора да придобиват увереност чрез собствен труд. Понякога точно трудният изпит или необходимостта да се подготвиш още веднъж, дават повече от лесно получената висока оценка.

– Русенският университет е важен партньор на бизнеса в региона. Как работите с предприятията и кои специалности привличат най-силен интерес?

– Работим много активно както с предприятията, така и с общините, областните институции и съседните региони. Реализираме съвместни проекти, а технологиите и оборудването, които придобихме чрез големите научни проекти през последните години, са на разположение и на партньорите ни.

Малките фирми трудно могат сами да си позволят такава техника. Университетът може да помогне с оборудване, експертиза и изследователски резултати и при разработване и кандидатстване с общи проекти. Предстои да представим по-широко на фирмите възможностите на част от най-новата апаратура, за да може тя да се използва пълноценно.

Сътрудничеството е двупосочно – от друга страна, предприятията участват в подготовката на бъдещите си специалисти. Техни представители изнасят лекции и презентации, организират се практики, производствени посещения и занятия в реална работна среда.

Традиционно много голям интерес има към специалностите, свързани със здравеопазването – медицинска сестра, акушерка, лекарски асистент, кинезитерапия. Търсени са педагогическите специалности, особено за началния и основния етап, социалните дейности, както и право. При инженерните направления интересът е устойчив към транспортните специалности, а в магистърските програми виждаме перспективи пред областта на възобновяемите енергийни източници.

Инженерните ни специалности са търсени от работодателите, но понякога кандидат-студентите се въздържат заради репутацията им на трудни. Там се изискват сериозна подготовка по математика и постоянство. Това е предизвикателство не само за България.

– Един от големите проекти на Университета по Плана за възстановяване и устойчивост приключи на 30 юни 2026 г. Кои са най-значимите резултати от развитието на Русенския изследователски университет?

– Най-видимият резултат е създаването на истински работещ научноизследователски комплекс. Сградата беше построена и официално открита през 2023 г. със собствени средства на университета и с подкрепа от Министерството на образованието и науката. Благодарение на проекта тя се изпълни със съдържание – модерно оборудване, лаборатории, научни екипи и реална изследователска дейност. В нея вече се провеждат и научни конференции, и множество други събития. В деня на разговора ни в комплекса има две конференции. За мен това е най-добрият знак, че вложените средства се превръщат в активен научен живот.

Развиват се и интересни студентски инициативи. Например екипът ни, който участва в състезанието Shell Eco-marathon, започна работа по нов автомобил, който се разработва изцяло от екип от преподаватели, докторанти и студенти. Такива дейности показват най-добре как съвременната научна инфраструктура може да бъде полезна и за образованието – студентите учат чрез работа по инженерни задачи.

Другият голям резултат е значителното увеличение на научната продукция. Анализът, който направихме при подготовката на окончателния отчет, показа многократно нарастване на международната публикационна активност в издания и конференции, индексирани в Web of Science и Scopus. Увеличиха се съществено и публикациите в списания от водещите квартили. Международната видимост създава нови контакти и възможности за съвместни изследвания.

Инфраструктурата има смисъл, когато стимулира нови идеи, знания и приложения.

– Все повече се говори за отворена наука, международна видимост и качество на публикациите. Какво трябва да се промени във финансирането на научното публикуване и в оценяването на изследователската дейност?

– Може би е необходимо по-широко разбиране за това как се оценява крайният научен продукт. В момента вниманието е съсредоточено предимно върху две международни бази данни – Web of Science и Scopus. Те са важни, но не са единственият ориентир.

Отворената наука е много добра посока, защото позволява достъп до научни резултати, което разширява връзките между научните екипи. Отвореният достъп позволява на изследователи, които иначе не биха имали абонамент за дадено списание, да използват публикуваните резултати. Но има и сериозна финансова страна. Публикуването с отворен достъп в списания от най-високите квартили често е свързано със значителни такси, а възможностите за безплатно публикуване там са ограничени.

Именно проектът за Русенския изследователски университет даде на колегите увереността, че висшето училище ще може да покрие тези разходи. Така те имаха възможност да изпращат резултатите си към по-видими международни издания, без първият им въпрос да бъде как ще платят таксата.

Бих искала подобни възможности да се развиват и занапред. Ние трябва да създаваме условия качествените изследвания да стигат до възможно най-широка научна общност и същевременно да оценяваме тяхната съдържателна стойност, а не само къде са публикувани.

– Русенският университет е част от Европейския университетски алианс ACROSS. Какво конкретно получават студентите и преподавателите от това партньорство?

– Алиансът е сравнително млад и все още сме в етап, в който съгласуваме много от административните и академичните правила между партньорите. Във всички включени държави нормативните изисквания са различни и трябва да намерим работещи решения за съвместно обучение, признаване на резултати и студентска мобилност. Дългосрочната цел на подобни инициативи е студентът да може свободно да учи в няколко университета при съвместно призната квалификация или диплома.

Съществено е, че резултати има още сега. Наши студентски екипи вече участваха в състезания в рамките на Алианса и спечелиха отличия. Подобни успехи дават самочувствие и мотивация.

Има възможности за участие в съвместни летни училища, академични срещи и обмен на преподаватели и докторанти. По време на разговора ни се провежда първата годишна среща на партньорите в Бялисток, Полша, където Русенският университет е представен от делегация от 14 колеги.

Работата с партньори като Техническия университет в Кемниц, Университета в Бялисток и висшите училища в Жирона и Перпинян ни позволява да сравняваме подходите си, да развиваме съвместни инициативи и да търсим общи решения. Дори неформалният обмен на опит повишава качеството на образованието.

– Ако имахте възможност да предложите три съществени промени в българското образование – от училището до университета, кои биха били те?

– На първо място, бих осигурила повече средства за образованието. Срещу допълнителното финансиране обаче трябва да поставим ясни очаквания за резултати. Бих искала да виждам повече мотивирани млади хора, които са целеустремени и са готови да положат необходимите усилия, за да постигнат онова, за което мечтаят.

На второ място, бих дала повече свобода за развитието на образованието на регионално равнище. Не смятам, че навсякъде трябва да се прилагат механично едни и същи решения, без да се отчита средата, в която работят училищата и университетите. Въпреки университетската автономия и възможностите на училищата системата остава силно централизирана. А различните региони имат различни потребности, икономически и социален профил и перспективи. Струва ми се, че регионалната специфика трябва да намира по-ясно отражение в образователната политика.

Третата промяна не зависи само от образователната система. Иска ми се българският бизнес да се върне по-активно към създаването и внедряването на собствени иновации. Значителна част от предприятията работят предимно като изпълнители или използват технологии, разработени на друго място. В Русе например немалко големи производства са поделения на международни компании.

Университетите имат идеи и желание да развиват нови решения, но често трябва да ги финансират със собствени ресурси или със средства за научна дейност от държавата. Необходима е много по-силна обратна връзка между науката и индустрията, за да развиваме общество, основано на иновации.

Българската академия на науките с почит към народните будители

Българската академия на науките отбеляза 1 ноември – Деня на народните будители, с тържествено събрание в зала „Проф. Марин Дринов“ на БАН.

„Днес мисията на будителството продължава да живее тук, в Българската академия на науките, чрез всеотдайния труд на българските учени, които градят нашето споделено бъдеще, съхраняват националната памет и развиват знанието.“ С тези думи зам.-председателят на БАН проф. Емануел Мутафов откри събранието.

Председателят на Академията чл.-кор. Евелина Славчева отправи приветствие, в което подчерта, че на 1 ноември България отдава почит на онези личности, които със силата на словото, знанието, вярата и личния си пример са съхранили българския дух през вековете. На хората, които в най-трудните времена са отстоявали правото на българския народ да има своя история, език, култура и бъдеще.

Тя припомни отбелязването на 150-годишнината от избухването на Априлското въстание и подчерта, че връзката между народните будители и Априлската епопея е естествена и дълбока.

„През Възраждането просветата и борбата за свобода са вървели ръка за ръка. БАН прие за своя отговорност и достойното отбелязване на тази знаменателна годишнина, превръщайки я в мащабна инициатива за съхраняване на историческата памет“, каза още председателят на БАН.

Снимка БАН

БАН връчи награди на журналисти, които отразяват работата на Академията

По традиция в празничния ден академичната общност обръща поглед към събития или ключови исторически фигури, оставили ярък отпечатък в националното ни самосъзнание. Тази година се отбелязват 170 години от рождението на Райна Княгиня – знаменосец на Априлското въстание, но и изключителен будител, акушерка и просветител. Академично слово за Райна Княгиня изнесе акад. Ячко Иванов.

На тържественото събрание в БАН присъства министърът на културата Евтим Милошев. Той поздрави учените в навечерието на Празника на народните будители и им пожела да пазят националните идеали.

Традиционните отличия „Награда на БАН за журналисти“ на Управителния съвет на БАН бяха връчени в категорията „Електронни медии“ на Ани Костова – водещ на предаването „Следобед за любопитните“ по Програма „Христо Ботев“ на БНР, и на екип на предаването „България сутрин“ на телевизия Bulgaria ON AIR.

Специална награда за цялостно дългогодишно отразяване дейността на БАН получи Любчо Нешков от агенция БГНЕС. Тази награда е израз на дълбоко признание не само за медийното партньорство, но и за личната кауза на господин Нешков, отбелязват от БАН.

Носител на престижното отличие „За правилна и богата българска реч в журналистиката“ е Иво Иванов – журналист в Радио „България“ на БНР, сценарист на предаването на БНТ „Туризъм БГ“ и автор на поредиците „Олтарите на България“ и „Домът на вярата“.

По време на тържеството в БАН председателят на Съюза на учените в България проф. Диана Петкова връчи годишните награди за високи научни постижения на СУБ.

Повторението е майка на знанието

Изкуственият интелект предлага скоростни писти, които сервират информацията наготово

Над 80 учени, университетски преподаватели и експерти от цялата страна и над 30 ученици от София събра единадесетият форум „Изследователски подходи в обучението по български език“. Конференцията се организира от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН, в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ и с подкрепата на Националната научна програма „Развитие на научните изследвания и иновациите в системата на българското предучилищно и училищно образование“. Новите технологии и тяхното използване в обучението по български език, обмяната на идеи и добри практики и този път бяха в центъра на вниманието на участниците във форума. Обърнахме се към проф. Светла Коева – директор на Института за български език, за коментар на основните акценти в работата на конференцията.

Страницата подготви
Зина СОКОЛОВА

Снимка ИБЕ – БАН

Проф. Светла Коева (вляво) и проф. Татяна Ангелова предупреждават, че изкуственият интелект трябва да се използва внимателно от подрастващите

Проф. Светла Коева се спря на много интересен факт от доклада на проф. Татяна Ангелова – според анкетно проучване 95% от учениците и 90% от учителите сами се обучават да работят с изкуствен интелект. Проф. Ангелова е дългогодишен преподавател към Катедрата по методика на обучението по български език и литература в Софийския университет. Тя изнесе данни от представително изследване по поръчка на Министерството на образованието и науката. Резултатите сочат, че при проведена анкета сред десет хиляди ученици 95% от тях използват изкуствен интелект, но под 5% са се научили да го използват в училище. Останалите са се научили на това от приятели, сами вкъщи. 90% от учителите също използват изкуствен интелект за подготовка на материалите си за преподаване. Но няма информация как са се научили да работят с големите езикови модели, и затова може да се предполага, че при тях отговорът е същият: сами.

„И тук основният въпрос е как съдим за това дали информацията, получена от големите езикови модели, е достоверна – казва проф. Коева. – Защото те вече звучат гладко. Не можем да се съмняваме в техните отговори на базата на външни признаци.“

Но дали винаги са прави? В наши дни е възможно, ако се поиска литература по даден въпрос, човек да получи списък с библиографски единици и линкове. Но ако проследи всички линкове, може да види, че не всички от тях водят към правилните текстове. Тоест получаваме списък, но е необходима ръчна проверка, за да се установи, че той е правилният.

„Според мен основният въпрос е как експертът оценява дали дадена информация, получена от голям езиков модел, може да бъде използвана, или не – подчертава проф. Коева. – Иначе казано, дали е достоверна. Тук мога да цитирам Светлин Наков, който каза в интервю, че трябва да има равнища на използване на изкуствения интелект.“

Когато детето е по-малко, то не бива да използва изкуствен интелект, категорични са експертите. След това в училище може постепенно да започне да го използва, но само за определени задачи. Например в гимназията може да прилага изкуствен интелект за резюмиране на текстове – изкуственият интелект там е добър. Може да се използва изкуствен интелект и за проверка на текстове на чужд език. Но чак когато вече стане наистина специалист в дадена област, човек може да го използва целенасочено за надграждане на своята работа. И тогава действително работата на експерта става много по-бърза.

„И ако се върнем на стряскащия процент учители и ученици, научили се сами да използват изкуствен интелект, ми се иска да има среда, която да предоставя стандартизирано обучение как да използваме изкуствен интелект и какви са опасностите – обяснява проф. Коева. – Съответно как изкуственият интелект може да ни помага и да забързва нашата работа, когато сме сигурни за знанията си в областта, в която го прилагаме.“

А може ли изкуственият интелект да се определи като високо специализирана търсачка?

Системите, които повече от няколко години предоставят диалог с изкуствен интелект – така наречените чатботове, имат вече и възможността да търсят в информацията, която се съдържа в интернет, като, образно казано, я складират при себе си.

Най-голямата опасност е, когато децата са малки и използват изкуствения интелект като бърза възможност да получат информация, без да я прочетат дори. В тази връзка, проф. Коева цитира известен пример за американски професор, който дава задача на своите студенти, в която е скрил, правейки невидими буквите, инструкция да се вмъкне дума или фраза за Мадагаскар.

Това няма нищо общо със задачата, но 32-ма от 35 студенти не са прочели добре текста, който изкуственият интелект им е върнал с думата Мадагаскар. Те просто са копирали отговора и са го представили като самостоятелна работа.

„С други думи, това е изкривяване на същността не само да използваш изкуствения интелект и да получиш нещо наготово, но да не го прочетеш и дори да настояваш, че си го написал сам. Тоест да „откраднеш“ информацията“, подчертава проф. Коева. И допълва, че човешкият мозък е устроен така, че ние учим, като повтаряме. Повтаряме, като четем, като преразказваме в училище, като пишем съчинение. И повторението е това, което натрупва нашите знания за света. И когато не повтаряме и нищо не правим сами, рискуваме творческият ни потенциал да намалява. Наскоро бяха оповестени резултатите от изследването PISA от 2025 година. Учениците, които използват чатботове с изкуствен интелект за конкретни учебни задачи, постигат средно с около 20 точки по-ниски резултати по природни науки в сравнение с връстниците си, които не използват изкуствен интелект за тези задачи.

Хората не трябва да бъдат роби на технологиите

Изкуственият интелект няма нито етика, нито емоционалност, казва проф. Руслан Митков от Университета на Улвърхамптън, Великобритания

Проф. Руслан Митков е роден в Пловдив. Получава магистърска степен по математическа кибернетика от Хумболтовия университет в Берлин и докторска степен от Техническия университет в Дрезден. От 1995 г. е професор по компютърна лингвистика и инженерство на естествените езици в Университета на Улвърхамптън, Великобритания. Проф. Митков е изпълнителен редактор на водещото списание Natural Language Processing на Cambridge University Press, редактор на серия книги по обработка на естествени езици на издателство „Джон Бенджамин“ и консултант редактор в Oxford University Press. Проф. Митков е доктор хонорис кауза на три университета. Той взе участие в Седмата международна конференция „Компютърна лингвистика в България“, организирана от Института за български език на БАН, където е поканен да изнесе лекция на тема „Как AI променя начина, по който работим с езика“ – за развитието на обработката на естествения език в ерата на изкуствения интелект.

Снимка ИБЕ – БАН

Зина СОКОЛОВА

Преди да постигне всички тези титли и да получи покани за работа от толкова много места, Руслан Митков е първенец на олимпиади по математика в България. Работи известно време и в Института по математика на БАН.

„Аз бях този, който създаде извънкласната дейност и олимпиадите по математическа и компютърна лингвистика и ги ръководех до края на 90-те години – подчертава проф. Митков. – През 1983 г. отидох отново в Германия. Там защитих дисертация и вече през 1990 г. реално напуснах България.“

Проф. Митков работи във Франция, в Южна Корея, Канада. Но след като през 1995 г. получава покана от Англия, отива да работи и живее там. Става директор на много известен научен институт по компютърна лингвистика в Университета в Улвърхамптън, където са идвали много българи и са завършвали под негово ръководство. През последните години се мести в Ланкастър, където е един от топ десет английски университети. От една година е и изтъкнат професор и в Аликанте, Испания.

„Сега работя реално на две места – в Университета в Аликанте и в Ланкастър, като целта ми е след няколко месеца да напусна Ланкастър и да остана само в Аликанте – казва проф. Митков. – Години наред работя в областта на автоматичната обработка на езикови данни. На английски се казва обработка на естествен език, което е почти синоним на компютърна лингвистика. Но и не съвсем, защото реално обработката на естествен език е малко по-приложна дейност, а компютърната лингвистика – по-теоретична.“

Методът се прилага при обработката на естествен език и ученият дава следния пример. Години наред той работи с американската организация National Board of Medical Examiners, която дава разрешително за работа на лекари, за което те са подложени на изпит с тестове, автоматично генерирани с методите на Митков. Тогава още ги няма големите езикови модели и проф. Митков създава система, която автоматично чете учебници по медицина и генерира тестове за изпити.

Проф. Митков е участвал и в много европейски проекти. Гордее се, че със своите изследвания може да помага на хората в нужда. Убеден е, че науката е наука тогава, когато може да се прилага в реалния живот. Той е първият, който създава програма и инструменти, използвайки обработката на естествен език, която да даде възможности на хората с аутизъм да четат и разбират по-лесно.

„Имахме един голям европейски проект, наречен FIRST (A Flexible Interactive Reading Support Tool) и аз бях негов ръководител – разказва ученият. – И това е още един пример, когато науката е в помощ на тези, които имат нужда. Според мен тя помага на хората да работят по-ефикасно.“

Ученият работи в областта на преводната технология, машинния превод, както и в сферата на това, което се нарича памет за преводи – база данни, която съхранява вече преведени изречения, абзаци или текстови сегменти, така че да могат да се използват повторно в бъдещи проектодигитални бази данни. Според него най-важното е да се правят неща, които имат приложение.

„Макар че съм създал разни методологии, нямаше да бъда доволен, ако те не се внедряваха в практиката – категоричен е ученият. – Те не са за украса. Моята дейност е свързана с изкуствен интелект и в частност – с автоматичната обработка на информация.“

Проф. Митков е ръководил и европейски проект, наречен QALL-ME, за създаване на система, която разбира зададените ѝ въпроси и им отговаря точно. Не е като Google да връща много документи. Екипът не комерсиализира системата и след няколко години Apple, на свой ред, комерсиализира методология, подобна на тази, разработена от професора и неговия екип, и произвежда Siri, която в момента съществува. Това е интелигентният гласов асистент и чатбот, който помага на хората да управляват устройството и да изпълняват ежедневни задачи чрез гласови или текстови команди.

„Това е реално нещо, което сме направили преди това, и много от основите/методите на програми като ChatGPT сме разработвали с мои колеги, които са създали фундаментите на технологията за обработка на естествен език – подчертава ученият. – Така че за всичко това се иска работа от много хора. Един човек сам не може да създаде такива сложни конструкции. Върху тях работят екипи по цял свят, които правят неща и ги подобряват непрекъснато. И всичко е свързано с обработката на езика.“

А доколко основателни са страховете на хората? Проф. Митков признава, че никога не би нарекъл това страх. Основателна или неоснователна е паниката. И затова човек не трябва да се паникьосва. Трябва да се научим как се работи с тези инструменти, с тези програми и да ги използваме за общи цели. С всяка технологична революция много работни места изчезват и се отварят други. В момента проучванията по цял свят сочат, че най-защитени засега са учители, преподаватели и лекари. Смята се, че няма да бъдат заместени скоро. Но дори адвокатите се притесняват, макар че те в момента могат да използват тези инструменти. Ученият дава пример със свой докторант, който разработва програма, която ще помага на съдиите да намират правилното решение въз основа на много други прецеденти.

Притесняват се и преводачите. Там положението също е тежко, защото с изкуствен интелект се превежда много добре. Днес вече масово издателствата пускат книгите на машинен преводач и едва след това ги дават на преводач само да ги коригират. Единственото нещо, което остава като непревзета крепост, е литературният превод.

Основната разлика между досегашната машинна обработка на естествен език и същия процес в ерата на ИИ са езиковите модели, казва ученият. Въз основа на тях се развива и т.нар. deep learning – дълбоко обучение, както и large language model – големите езикови модели. Но те успяват заради това, че има натрупани страшно много данни.

„Двете основни неща, които направиха революция, бяха многото данни, от една страна, и много мощните компютърни ресурси, от друга – обяснява проф. Митков. – Езиковите модели са пример за изкуствен интелект, но изкуственият интелект е по-общо понятие. Той не включва само език. Има и роботика, която не е базирана задължително на езикова основа. Тя може да е базирана на движение на модели, на хора, не само на говорене и писане. Обработката на езикова информация, което се нарича компютърна лингвистика, е основна част от изкуствения интелект, но не е единствената.

А кои човешки качества ще бъдат най-ценени в свят, доминиран от изкуствен интелект? „Бих казал етиката – отговаря ученият. – Етиката е най-важното, защото трябва да използваме тези модели етично. Не трябва да злоупотребяваме с тях. Друго качество е човешката емоционалност. Тази интелигентност, която се нарича емоционална, която машините още не притежават. И по принцип човешките взаимоотношения, общуването, тези ценности, които – дали са религия, дали са любов, това са човешки ценности. Съмнявам се, че машината ще ни замени, макар че дори в Китай сега са се побъркали на тая тема и създават робот, в който човек да се влюби. Това е прекалено според мен.“

Ученият е категоричен, че изкуственият интелект става все по-добър, и затова се страхува, че в много дейности човекът няма да може да се състезава с изкуствения интелект. Но за него е важно изкуственият интелект да се разглежда като подпомагащо средство, а не като заместител.

Тук има и един много важен етически проблем. Трябва да има контрол как се използва изкуственият интелект, защото един експерт може да каже „Аз това не го знам“, докато машината няма да го каже.

Колкото до опасността децата да останат напълно неграмотни заради това, че използват изкуствен интелект, ученият е категоричен – ще има опасност, ако хората разчитат само на изкуствения интелект. Иначе, ако мислят самостоятелно и го използват само като инструмент за по-ефикасна продуктивност, тогава няма проблем. Много е важно някой да може да води учениците и да им казва „Използвайте го там, но невинаги“. Просто хората не трябва да бъдат роби на изкуствения интелект и не трябва да се опитват всичко да правят с него. Макар че за мързеливите това е много лесно и изкушаващо.

Колкото до развитието на изкуствения интелект, никой не е в състояние да предвиди какво ще стане. Както никой не предвиди, че ще се появят интернет, мобилният телефон. В своята лекция на форума в София ученият подчерта, че на хората не им е съдено да предвиждат бъдещето. Въпреки това той се опита да покаже как ще се развива изкуственият интелект и какво предстои. Лекцията му завършва и с песимистична, и с оптимистична нота – все още хората са по-висши от изкуствения интелект. Но ученият предупреждава, че не знаем докога ще продължи това, защото нещата се развиват много бързо.

Снимки ПТГ „Н. Й. Вапцаров“ – Самоков

Сместа от мицел и дървесни стърготини

Отборът от ПТГ с ръководител Нели Василева (последната вдясно)

Ученици от Самоков с иновативен екопродукт

С идеята си за биоразградим предпазител за млади дръвчета отборът от ПТГ „Никола Й. Вапцаров“ печели I място на международен хакатон за социално въздействие

Петя НИКОЛОВА

Нели Василева буквално приковава вниманието, докато разказва за успеха на своите ученици. Преподавателят по икономика и мениджмънт от Професионалната техническа гимназия „Никола Й. Вапцаров“ в Самоков заразява с искреното си желание да похвали отбора, който печели I място на международния онлайн хакатон YSBE Net (Youth Social Business & Entrepreneurship Network).

Събитието се провежда от 6 до 8 октомври, а четирима ученици от ПТГ „Н. Й. Вапцаров“ се съревновават с още 15 отбора – от Румъния, Кипър, Северна Македония, Албания и Черна гора.

„Проектът YSBE, съфинансиран от Европейския съюз по програма „Еразъм+“, се осъществява и с участието на „Джуниър Ачийвмънт България“, а хакатонът е на тема „Бъдещето на общностите“. Учениците имаха за задача да разработят иновативни решения на реални обществени предизвикателства, като съчетаят предприемаческо мислене, креативност и социална отговорност“, обяснява Василева.

За „Аз-буки“ преподавателката допълва, че се набляга на международното сътрудничество и работата в екип, а спецификата на хакатона включва именно създаване на партньорства от различни държави.

„На ПТГ „Никола Й. Вапцаров“ беше определен партньорски отбор от Северна Македония. Имах честта да бъда единственият преподавател, който участваше пряко в работата на съвместния международен екип, като подкрепях и насочвах учениците от двете държави при разработването и представянето на тяхната идея. За краткото време на състезанието те трябваше да обединят своите знания и умения, да организират ефективно работата си и да създадат общо иновативно решение. Между предложението на участниците от Северна Македония и това на българите беше избрано нашето, затова съвместната работа се фокусира върху българската идея“, уточнява тя.

Проектът MycoGuard, с който самоковските възпитаници и техните македонски партньори печелят първото място, е иновативна идея за опазване на младите дървета.

Плакат – първите три места с победителите

„Решаваме сериозен екологичен проблем – недостатъчната преживяемост на новозасадените дървета“, казва Нели Василева.

Става въпрос за създаване на биоразградим предпазител за млади дръвчета, изработен от мицел и дървесни остатъци. Мицелът служи като естествен свързващ материал, а дървесните отпадъци се превръщат в полезен ресурс. Целта е природосъобразен продукт, който да предпазва фиданките и да бъде устойчива алтернатива на традиционните пластмасови предпазители.

Иновативната идея съчетава принципите на кръговата икономика и социалното предприемачество – използване на отпадъчни материали за създаване на нов продукт с положително въздействие върху околната среда и обществото. Проектът предвижда и активно участие на млади хора в засаждането на дървета, тестването на продукта, доброволчески инициативи и екологични кампании.

„Особено ценно е, че учениците не се ограничават само до представянето на теоретична идея. Още по време на разработването на проекта предприехме и първи практически стъпки към създаването на реален прототип, използвайки истински мицел и дървесни стърготини. Следващите етапи включват изпитване на продукта в реални условия, проследяване на резултатите и неговото усъвършенстване. Посланието на MycoGuard обобщава неговата основна мисия: „Не просто повече дървета. Повече дървета с шанс да се превърнат в гора“, обяснява Василева.

За нея успехът има голяма стойност, защото показва, че учениците от професионалните гимназии притежават знания и увереност да се състезават и да постигат най-високи отличия на международно ниво. Обяснява, че работният език на международния хакатон е английският, а учениците са показали не само добро владеене на чуждия език, но и отлични дигитални и технически умения, работа с различни технологични инструменти, ефективна комуникация и способност за представяне и защита на иновативна идея пред международна аудитория.

„Те демонстрираха много добра техническа подготовка, самостоятелност и увереност при изпълнението на поставените задачи. Това означава, че са получили качествена подготовка както по английски език, така и по информационни технологии, по технически и икономически дисциплини. Вярвам, че зад подобни резултати стои последователният труд на целия педагогически колектив, а постижението подчертава значимостта на съвместната работа на преподавателите и как знанията, придобити по различни учебни предмети, могат да бъдат успешно приложени при решаването на реални практически задачи“, споделя преподавателката.

Проектът YSBE Net има за цел да отговори на нарастващата нужда от образование и подкрепа за социално предприемачество, като обръща специално внимание на изграждане капацитета на организации, работещи с млади хора, за реализиране на ефективни и устойчиви проекти.

Проектът, с който възпитаниците на Професионалната техническа гимназия в Самоков печелят първа награда на международния хакатон, има висок шанс за практическа реализация. Екипът и неговият ръководител си пожелават не само предприемаческия ентусиазъм, но и достатъчно упоритост, за да изведат иновативния си екопродукт и на пазара.

Когато земеделецът стане учител

Второкласници от ОУ „Елин Пелин“ – Бургас, проследяват пътя на хляба с Илия Проданов, председател на Националната асоциация на зърнопроизводителите

Дона МИТЕВА

Как от едно малко пшенично зрънце се стига до хляба на трапезата? Отговора на този въпрос потърсиха второкласниците от ОУ „Елин Пелин“ в Бургас по време на необичаен и изпълнен с любопитни открития урок на тема „Пътят на хляба“. В класната стая на децата гостуваха председателят на Националната асоциация на зърнопроизводителите (НАЗ) Илия Проданов и съпругата му Мина.

Дигиталните технологии и динамичното ежедневие все по-често отдалечават децата от традициите, обичаите и духовното наследство на нашия народ. Пред предизвикателството да бъдат запазени, се изправя клубът по краезнание „Културно наследство“ към ОУ „Елин Пелин“ с ръководител Зорница Пеева. Чрез интерактивни занимания, игри и творчески работилници клубът превръща историята и културата на родното място в достъпно преживяване за учениците.

„Основната мисия на клуба е да разпали у децата траен интерес към българския фолклор, език, празничен календар и народно творчество, като изгради у тях родолюбие и чувство за национална принадлежност. Специфичните цели са насочени към развиване на творческите способности на учениците, изграждане на умения за работа в екип, комуникация и уважение към околните. Обединявайки традициите под мотото „Година на таланта“, клубът подкрепя развитието на личностните умения и успешното партньорство с родителите и общността“, коментира Зорница Пеева.

Доказателство за мисията на клуба е провеждането на открития урок на тема „Пътят на хляба“. Инициативата превърна класната стая в пространство за нови знания и практически дейности, чрез които децата се докоснаха до българските традиции и осмислиха значението на земеделския труд в родния край.

Вместо обичайния учебен час те получиха възможност да се срещнат отблизо със света на земеделието. Човекът, който представлява българските зърнопроизводители – Илия Проданов, влезе в ролята на учител, за да разкаже за работата на полето, за пътя на пшеницата и за хората, благодарение на които хлябът достига до всяко семейство.

Срещата беше интересна и за самия него. В публикация на личната си страница във Facebook той споделя впечатленията си от преживяното: „Да разкажа за сектор зърнопроизводство, ми се случва често, дори пред камери, но да го направя пред деца от втори клас, е нещо съвсем различно и предизвикателно!“.

Илия Проданов не скрива и възхищението си от малките участници в урока: „България има прекрасни деца, разумни и любознателни! Бяхте невероятни!! Благодаря ви!!!“.

А според Зорница Пеева, която е учител в група за целодневна организация на учебния ден, вълнението на семейство Проданови да влязат в класа на най-малкото от трите си деца – Гери, е било голямо и неподправено.

Илия и Мина Проданови с огромно желание и вдъхновение въведоха децата в света на земеделието. Те разказаха за дългия път от пшеничното зрънце до хляба на нашата трапеза. Илия Проданов ги запозна с основните етапи в отглеждането на пшеницата – от подготовката на почвата и засяването до грижите за посевите и прибирането на реколтата. Чрез личния си опит той разкри колко много труд, постоянство и търпение са необходими, за да стигне хлябът до всяко семейство.

Снимка Зорница Пеева

Моменти от урока „Пътят на хляба“

„С голям интерес децата слушаха разказа, задаваха въпроси и споделяха своите знания. Срещата им помогна да осъзнаят, че зад всеки залък хляб стоят усилията на много хора, а земеделският труд заслужава уважение и признателност“, коментира ръководителят на клуба.

Практическите дейности превърнаха урока в истинско приключение. В пълно съответствие с целите на клуба за развитие на комуникативните умения учениците работиха в екипи, попълваха работни листове, подреждаха тематични пъзели и дегустираха различни видове хляб. По време на заниманията те обогатиха речника си с нови думи и понятия, свързани със земеделието, сред които „брада“ и „торене“. Разбраха, че зад хляба стоят знания, техника, много труд и отговорност.

В края на часа всяко дете получи шепа пшенични зрънца с обещанието да ги посее. Този малък, но значим жест отправи силно послание за грижа, отговорност и уважение към природата.

„Децата имаха възможност и да опитат различни видове хляб. Едва ли друг път се е случвало да ядат с такова голямо удоволствие само хляб“, подчерта още Пеева.

Инициативата имаше и възпитателен акцент – да насърчи уважението към хляба, към труда на хората, които го произвеждат, и към земята, която ни храни.

Предстои учениците да посетят и земеделската база, където ще могат да видят на живо част от дейностите, за които научиха в класната стая, и да се докоснат до съвременната, модерна техника в земеделието.

„Пътят на хляба“ се превърна в урок не само по познание за света, но и по човечност. Защото уважението към хляба започва с разбирането за труда, който стои зад него.

В духа на взаимопомощта и сътрудничеството учениците поеха и обещание пред гостите да си помагат, когато някой има нужда от подкрепа. Така темата за хляба естествено се свърза с ценностите на добротата, съпричастността и толерантността между хората в училищната общност.

Дейността на клуб „Културно наследство“ доказва, че най-пълноценното учене се случва тогава, когато децата не просто получават сухи знания, а ги преживяват. Водени от мотото на клуба „Откриваме, пазим и споделяме богатствата на България“, малките краеведи формират положително отношение към съхраняването на българските традиции и празничния календар на своя край. А участието на семейството в откритията урок е ярък пример за успешно партньорство между училището и общността.

Младежки идеи за чиста храна и чиста природа

Снимка ПГТ „Проф. д-р Асен Златаров“

Събитието събра около 100 ученици от различни училища на Бургас

В Културен център „Морско казино“ в Бургас се проведе инициативата „Чиста храна и чиста природа – младите говорят за бъдещето“, посветена на екологичната отговорност, устойчивото развитие и ролята на младите хора в опазването на природата.

Събитието събра ученици и преподаватели от различни гимназии на града, които представиха свои идеи и разшириха знанията си за европейските политики в областта на околната среда, биологичното разнообразие и устойчивото земеделие.

Участваха ученици от Професионалната гимназия по чужди езици „Васил Левски“, Професионалната гимназия по туризъм „Проф. д-р Асен Златаров“, Професионалната гимназия по механоелектротехника и електроника – Бургас, Търговската гимназия – Бургас, Професионалната гимназия по химични технологии „Акад. Н. Д. Зелинский“, Професионалната гимназия по електротехника и електроника „Константин Фотинов“ и Английската езикова гимназия „Гео Милев“.

Учениците представиха теми, свързани с адаптацията към климатичните промени, опазването на природата и значението на чистата храна.

Програмата продължи с викторина, посветена на политиките на Европейския съюз в областта на околната среда. Участниците провериха знанията си и научиха повече за европейските усилия за опазване на природата, съхраняване на биологичното разнообразие и насърчаване на устойчивото развитие.

Всички получиха награди от „Европа Директно – Бургас“ и Областния информационен център – Бургас, които участваха в инициативата.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник за образование и наука

АЗ·БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kocheva@azbuki.bg
Антоанета Найденова
a.naydenova@azbuki.bg
Виктория Гълъбова
v.galabova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов

Реклама и разпространение:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Бургас – Дона Митева
0898361338
Варна – Розалина Димитрова
088 339920
Видин – Бориславa Борисова
vidinster@gmail.com
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Зина Соколова
Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“
Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподнисаните снимки в броя са от архива на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните текстове и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава научните списания:
„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки и върхови технологии“

Бургаски деца по маршрути на знанието

Учениците от ОУ „Антон Страшимиров“ гласуват и за най-добър учител

Дона МИТЕВА

Основно училище „Антон Страшимиров“ в Бургас се включва в проект, който позволява наученото в класната стая да се сравни с непосредствените впечатления от културното, историческото и природното наследство. В прекрасните, топли есенни дни десет ученически групи пътуват, за да опознават страната чрез образователни маршрути.

Децата имат възможност да разширяват познанията си чрез срещи с исторически забележителности, културни обекти, традиции и природни богатства. Посещенията на различни обекти им помагат да свързват учебното съдържание с реални места и събития, да задават въпроси и да търсят самостоятелно отговори.

„Участието в образователните маршрути насърчава любознателността, чувството за национална принадлежност и уважението към българското културно наследство. Съвместните пътувания създават и възможности за общуване, екипна работа и взаимопомощ между учениците и техните ръководители“, категорична е директорката на училището Дияна Петкова.

Обратната връзка от осъществяването на проекта е положителна. Участниците оценяват възможността да учат чрез преживяване, да посещават нови места и да обогатяват знанията си по достъпен и интересен начин. Проявяват интерес към разглежданите обекти, споделят впечатленията си и откриват връзки между видяното и наученото в училище.

Дейностите позволяват прилагането на интердисциплинарен подход, който обединява знания по история, география, литература, изобразително изкуство и гражданско образование. Така образователните маршрути подпомагат не само усвояването на учебния материал, но и развитието на социални умения и личностни качества.

От ОУ „Антон Страшимиров“ отчитат участието в проекта като възможност за обогатяване на образователния процес и създаване на по-пълноценни условия за развитие на учениците. Опознаването на България извън класната стая превръща придобиването на знания в преживяване, което разширява хоризонтите на децата и оставя трайни впечатления.

Снимка ОУ „Антон Страшимиров“ – Бургас

Учениците от трети клас посетиха екологичен парк „Вая“, където научиха интересни факти за птиците и биоразнообразието

С послание на признателност към хората, които всеки ден вдъхновяват, подкрепят и напътстват младите хора, учениците от ОУ „Антон Страшимиров“ в Бургас отбелязаха и Международния ден на учителя с възможността да изберат „Най-добър учител“. Инициативата е организирана от Ученическия съвет.

На входа на училището беше поставена специална кутия, в която всеки ученик имаше възможност да посочи своя избор за „Най-добър учител“.

10 души от 77 учители в екипа получиха най-много гласове. Сред тях са преподаватели и от двата етапа на обучение – начален и прогимназиален.

Чрез този жест учениците показаха отношението си към онези, които възпитават у тях ценности, насърчават мечтите им и помагат на всяко дете да открие и развие способностите си.

Инициативата е доказателство, че учителската професия е много повече от работа – тя е призвание, което изисква отдаденост, търпение и голямо сърце. В ежедневната си дейност преподавателите имат водеща роля в изграждането на знаещи, уверени и отговорни личности, бъдещи лекари, инженери, архитекти.

С проявата си учениците показаха, че оценяват труда на своите учители и осъзнават значението на подкрепата, която получават от тях. Жестът донесе положителни емоции и допринесе за укрепването на чувството за общност и взаимно уважение.

„Да бъдеш учител, означава не просто да предаваш знания, а да запалваш искрата на любознателността и да оставяш трайна следа в сърцата на учениците. Посланието на инициативата е признание към всички преподаватели, които с любов и всеотдайност продължават да вдъхновяват своите възпитаници“, коментира директорът на училището.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Не всеки, който работи по-малко от 8 часа на ден, трябва да получава и по-ниска заплата. Кодексът на труда прави разлика между намалено и непълно работно време. При намаленото работно време човек работи по-малко часове, но запазва трудовото си възнаграждение и останалите си права. При непълното работно време заплащането обикновено е съобразено с отработените часове.

Кой има право на намалено работно време? Това са преди всичко хората, които работят при специфични условия, създаващи рискове за здравето им. Когато тези рискове не могат да бъдат отстранени въпреки предприетите мерки за безопасност, законът предвижда по-кратък работен ден, за да се ограничи вредното им въздействие.

Кога имаме право на по-кратък работен ден?

В зависимост от характера на работата той може да бъде 6 или 7 часа. Право на такова работно време имат определени категории работещи в здравеопазването, промишлеността и други дейности, изрично посочени в специална наредба. Не е достатъчно обаче човек просто да работи в предприятие с вредни условия. Необходимо е действително да извършва съответната дейност поне през половината от нормалното работно време.

По-кратък работен ден имат и всички работници и служители под 18 години. За тях законът предвижда 7 часа дневно и 35 часа седмично. Това е пълното им законоустановено работно време. Право на 7-часов работен ден имат и работниците и служителите с пълна загуба на зрение, независимо от характера на извършваната работа.

Работодателят е длъжен да определи кои работни места в предприятието дават право на намалено работно време. Това става с писмена заповед, след оценка на рисковете и консултации със синдикалните организации, представителите на работниците и служителите, службата по трудова медицина и комитета или групата по условия на труд. При този режим работниците запазват трудовото си възнаграждение и останалите си трудови права, включително правото на платен годишен отпуск.

Съвсем различно е положението при непълното работно време. Съгласно чл. 138 от Кодекса на труда работникът и работодателят могат да се договорят за работа например по 4 или 6 часа дневно. В този случай възнаграждението обикновено се определя според продължителността на работното време, освен ако не са договорени по-благоприятни условия.

Може ли работодателят сам да намали работния ден? Да, но само при определени условия. Когато обемът на работа в предприятието намалее, работодателят може временно да въведе непълно работно време за служителите, които обичайно работят на пълен работен ден.

Тази мярка може да се прилага най-много три месеца в рамките на една календарна година. Преди въвеждането ù работодателят трябва да проведе съгласуване със синдикалните организации и представителите на работниците и служителите. Работното време не може да бъде намалено под половината от законоустановената продължителност за съответния период.

Работодателят трябва да издаде писмена заповед най-малко 10 работни дни предварително. В нея се посочват засегнатите работни места, новата продължителност на работното време, периодът, за който ще действа промяната, и данните за проведеното съгласуване.

Най-важното е да се прави разлика между двата случая. Намаленото работно време е законово право за определени категории работници, при което заплатата се запазва. Непълното работно време е режим на работа с по-малко часове, при който възнаграждението по правило е съобразено с отработеното време. Работодателят не може произволно да заменя единия режим с другия.

Справка:
чл. 137, ал. 1 – 4 от Кодекса на труда – намалено работно време; чл. 305, ал. 3 от Кодекса на труда – работно време на непълнолетните; чл. 138, ал. 1 и чл. 138а, ал. 1 и 3 от Кодекса на труда – непълно работно време; чл. 2 – 5 от Наредбата за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време; чл. 9 от Наредбата за работното време, почивките и отпуските.

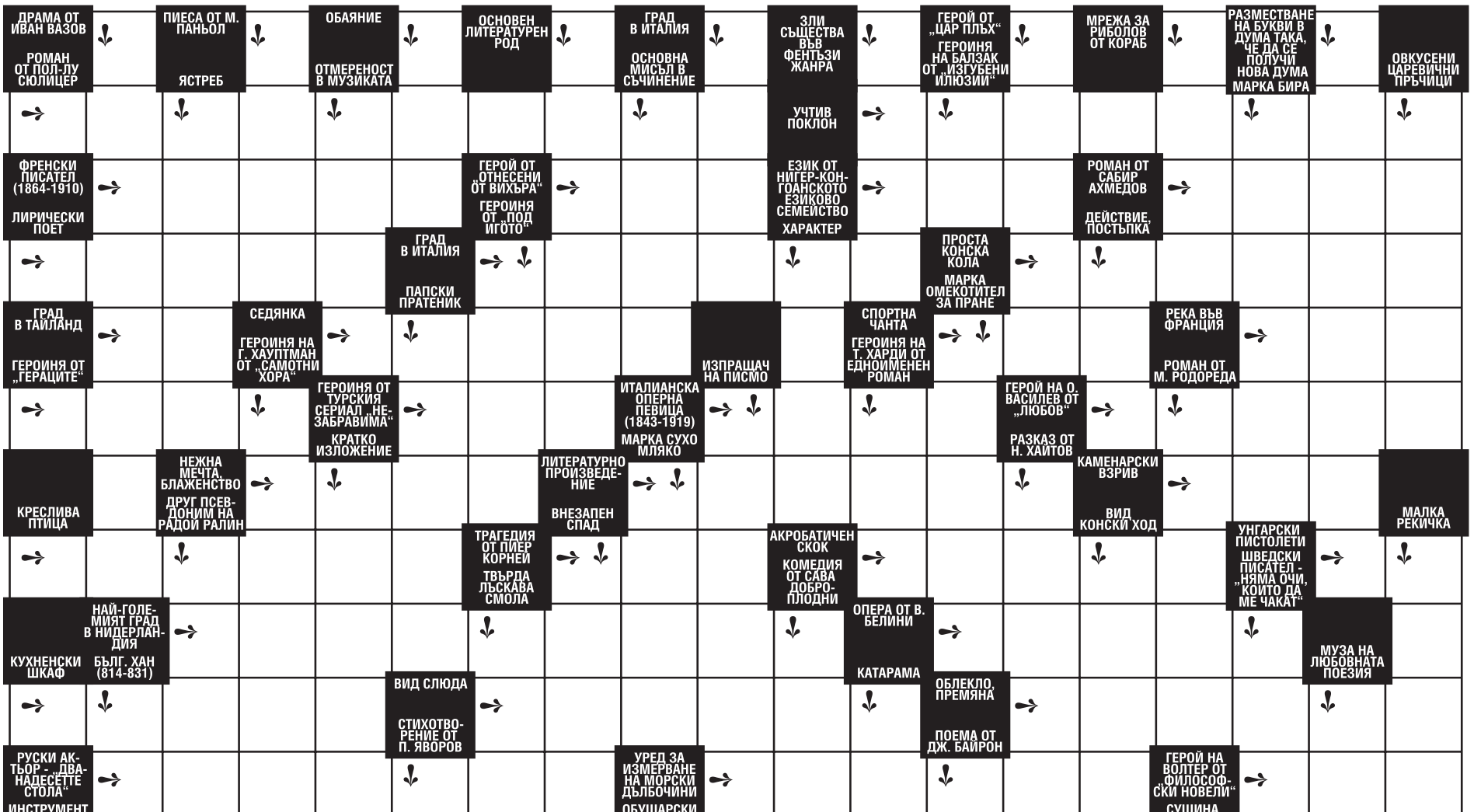

РЕЧНИК: АРАН, ИНИС, КАСИЛ, НОР, ТАНАС

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой

Водоравно: Комюнике. Арабаконак. "Синове". Стол. Косово. "КТМ". Нана. Обоз. Завал. Хатерас. Маг. Чета. Тема. Адан (Мартин). Родопи. Вада. Итал (Йоан). Нуга. Инд. "Астера". "Орас". Хонорар. Кестнер (Ерик). Ред. "Ласи". Нив. Уат (Джеймз). Китан. Минск. Армаган. Раб. Лито. Валс. Апарат. Ерo ("Ерo от оня свят"). Нон. Бекар. Ли (Юнас). "Рамона". Хашек (Ярослав). Цимбал. Дорина. Тире. Аллах. Рон. Хит. Мизи. Нике. ДОС. Сам. Висоцки (Владимир). Килт. Гараш. Йовка. Деколте. Арак. Пер. Нищета. Параход. "Нина Ричи". "Там". Гина. Енфие. Чай. "Леман". Коки. Лар (Питер ван). Небе. Арагон (Луи). Литота. Контекст. Ел. „Пиратът“. Саар. Калкан. Начало.

Отвесно: Достоевски (Фьодор). Абатиса. Абанос. Мим. Матев (Павел). Леш. Тарар. Йена. "Дюн". Хадес. Аскет. "Марат". "БТА". Нона. Артур. Аким. Шах. Леер. "Нивата". Ана Мар. Рив (Клара). Коте. Кенеди (Джон). Етап. Цезий. Дамаск. Ре. Аратор. Гали. Исоп. "Марта". "Анар". Карима (Ана). Овен. "На". Патос. Ларина. Блицкриг. Гек. Роб. Сет. Трал. "КА". Никола. "Саломон". Дар. Алани. Нанон. Задух. Наем. Хи. Дирак (Пол). Мак. Гогол (Николай). Брод. Клещи. Илин (Яков). Коз. "Пан Ам". Оноре. Кече. Ира. "Косачи". Осил. „АРО“. Котин (Жозеф). "Тач". Нове. Иринин (Борис). Индила. Флота. Каватина. Стоян. Олт. Сиатъл. Кола. Дракон. "Амстел". Ерато.

АБОНАМЕНТ 2027

Днес в броя

Фонд „Научни изследвания“ отличи 22 успешни проекта в 11 области

Проф. Стоилова Семерджиева – председателят в Шведската академия с рыцарското на специално създаден здрав мост Международния център по дрожелатрия, разказва за нашето предшественичество в културната особеност на Китай, както отношение чрез тесното работа на своите студенти

Румен Стоилов, водещ учен на международната мисия от България по палеонтология биология – БАН, разработи метод за проследяване движението на чешките пропилеони в матчата, спадат за потвърдата на разработения и интегрираната биология, геология и медицина

АЗ·БУКИ

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Над 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет увеличи нормативите за издръжка на един студент в общо 48 професионални направления

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	30,00 €
История	30,00 €
Математика и информатика	30,00 €
Педагогика	63,00 €
Професионално образование	26,00 €
Стратегии на образователната и научната политика	39,00 €
Философия	24,00 €
Обучение по природни науки и върхови технологии	26,00 €
Чуждоезиково обучение	30,00 €
Вестник „Аз-буки“	57,60 €
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	49,00 €

Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС „В моето училище е най-хубаво“

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“.
Автор ***Любов Живкова – Перник***

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС
„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

• „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

• „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 30 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Подробните правила за участие са публикувани на https://azbuki.bg/

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

За първи път вирус, създаден от AI, е използван за лечение на човек

Вирус, създаден с изкуствен интелект, е използван за лечение на човек за първи път. Стартъп компанията, разработила терапията – Radical Numerics, публикува доклад за клиничното изпитване, проведено по програма за палиативно използване – т.е. при липса на други налични възможности за лечение на терминално болен пациент, съобщава „Офнюз“.

Проучването не е рецензирано, нито публикувано в научно списание. Резултатите му не се разкриват от съображения за поверителност.

„Ние приемаме много сериозно отговорността си да защитаваме поверителността на пациентите и да поддържаме доверието на нашите клинични партньори. Възнамеряваме да публикуваме научните си резултати в рецензирано проучване и всяко по-нататъшно разкриване на клинични подробности ще бъде възможно само с подходящо съгласие“, обяснява Ерик Нгуен (Eric Nguyen) – главен изпълнителен директор на Radical Numerics.

Въпреки че изграждането на бактериофагни (унищожаващи бактерии) вируси, управлявано от изкуствен интелект, все още е новост, самата фагова терапия съществува от повече от век. Днес тя се възражда, тъй като антибиотичната резистентност се превръща във все по-сериозен проблем в световен мащаб. Тази терапия обаче е далеч по-сложна от лечението с пеницилин.

Снимка Radical Numerics

Всеки вид вирус бактериофаг заразява само ограничен брой бактериални щамове. След като фагът бъде получен, той трябва да бъде тестван, за да се определи дали има шанс да действа срещу инфекцията на пациента. Досега изследователите са търсили вируси бактериофаги в почвата и водата, но сега имат удобен инструмент в арсенала си: изкуствен интелект, който може да се използва за препроектиране на съществуващи фаги.

През 2025 г. в Arc Institute в Пало Алто е разработен модел на изкуствен интелект, наречен Evo 2. Обучен върху милиони ДНК последователности, включително гени на бактериофаги, той създава нови геноми, подобни на тези, открити в група видове фаги.

Изкуственият интелект генерира 700 000 вирусни генома. Учените синтезират ДНК от 285 генома и ги вмъкват в бактерии. 16 генома дават жизнеспособни вируси.

Трима разработчици на Evo основават Radical Numerics. През юни компанията представя Omnii – нов модел на изкуствен интелект, базиран на някои от принципите на Evo. Той може да бъде обучен не само върху ДНК, но и върху формулите на протеини, които регулират генната експресия.

ISSN 0861-3990 ЧЧ